YEDİTEPE

Çanakkale Zaferi 18 Mart 1915

Düşman Geliyor Top Başına

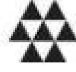
Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu

5 YTL

ÇANAKKALE ZAFERİ - 18 MART 1915

DÜŞMAN GELİYOR TOP BAŞINA

AHMET CEMALEDDİN SARAÇOĞLU

YEDİTEPE

ÇANAKKALE ZAFERİ - 18 MART 1915
DÜŞMAN GELİYOR TOP BAŞINA
YEDİTEPE YAYINEVİ®
Yeditepe Yayınevi: 53
İnceleme-Araştırma: 33
Çanakkale Zaferi – 18 Mart 1915
DÜŞMAN GELİYOR TOP BAŞINA
Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu

İç Düzen: Burhan Maden
Kapak: Sabahattin Kanaş
Yeditepe Yayınevi
Çatalçeşme Sk. No: 27/15
34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 528 47 53
Faks: (0212) 512 33 78
http://www.yeditepeyayinevi.com
e-mail: bilgi@yeditepeyayinevi.com

Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu’nun

Hayatı ve Eserlerine Dair

Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu 5 ağustos 1893 yılında İstanbul'da doğdu.[1] Babasının adı Saraçzade Ali Rıza Bey, annesinin adı Emine Seniye'dir. Büyükbabası Hanya eşrafından Saraçzade Ahmet Ağa, anne tarafından dedesi, Sultan Abdülaziz döneminde Mızıka-yı Humayun'da görevli Miralay Hurşit Bey'dir.

Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu ilk ve orta öğrenimini Şemsül-mekatip'te yaptı. 1913 yılında Moda'daki Jules Faure Fransız Lisesini birincilikle bitirip bakalorya sınavını vererek mezun oldu. Daha sonra Robert Koleji'nin mühendislik kısmına devam ettiyse de Birinci Dünya Savaşı' nın çıkması üzerine 1914 yılında askere alındı. Askerlik görevini 1914- 1918 yılları arasında İstanbul Merkez Postahanesi'nde Askeri Sansür Heyeti'nde yaptı.

Çalışma hayatına ileri derecede Fransızca bilgisi dolayısıyla Osmanlı Bankası'nda memur olarak başladı. Profesyonel gazeteciliğe adımını atmadan önce İşkodra vali ve kumandanı Bedri Paşa'nın oğlu Selahaddin ile İstanbul'da Fransızca *Le djin* (cin) dergisini çıkarır. Amatör olarak yaptığı bu gazetecilik denemesinden sonra, askerlik döneminde Askeri Sansür Heyeti'nde beraber çalıştığı arkadaşı Ahmet Hilali'nin tavassutuyla 1918 yılında *Tevhid-i Efkar* gazetesine mütercim ve Beyoğlu muhabiri olarak gazeteciliğe ilk adımını attı. Kısa bir zaman sonra *Tevhid-i Efkar*'dan ayrılıp aynı görevle *İkdam* daha sonra da *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde çalışır. 1919 yılında yakın arkadaşı Sami Karayel'in *İleri* gazetesine geçmesiyle kendisi de bu gazetede görev alır. 1922 yılında İzmir'in Yunan işgalinden kurtulmasıyla aralarında Hakkı Tarık Us'unda bulunduğu dört kişilik gazeteci heyetiyle İzmir'e gider. Burada çıkmakta olan *Anadolu* gazetesini İstanbul gazeteleri ayarında bir gazete yapmak amacıyla İzmir'e yerleşir ve *Anadolu* gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğüne getirilir. Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu İzmir' de bulunduğu yıllar içinde Anadolu gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğünü yapmakla beraber *Haftalık Resimli İzmir* ve *Resimli yurt* dergilerini çıkarır. 1927 yılında yaklaşık beş yıl kaldığı İzmir'den İstanbul'a döner. 1929 yılında İstanbul'da *Parmak izi* dergisini çıkarır.Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu 6 mayıs 1938 yılında *Yeni Sabah* gazetesini çıkarır. *Yeni Sabah* gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğünü

ilk çıktığı yıllarda İlhami Safa yapar. 1939 yılında Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu İlhami Safa'nın hisselerini satın alarak gazetenin tek sahibi olur. 1948 yılının Ekim ayında *Yeni Sabah*'ta yayınlanan bir yazıdan dolayı Basın Kanunu gereğince dört ay hapis cezasına çarptırılır. Bu arada *Yeni Sabah* gazetesi Safa Kılıçlıoğlu'nun eline geçer.

Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu 1948 yılından sonra hayatının geri kalan ömrünü Bostancı'daki iki katlı ahşap köşkünde geçirmiş, yazı hayatından kopmamış fakat aktif gazetecilikten emekli olmuştur.

1972 yılının baharında mesane yollarındaki rahatsızlık dolayısıyla Amerikan Hastanesinde tedavi gören Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu, taburcu edildikten kısa bir zaman sonra 31 Haziran 1972 günü aniden rahatsızlanarak vefat etmiştir. 2 Temmuz 1972 günü Bostancı camiinde kılınan cenaze namazından sonra Yakacık'taki aile mezarlığına defnedilmiştir.

* * *

1918 yılından ömrünün son günlerine kadar yazı hayatının içinde olan Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu'nun gazete ve dergilerde yayınlanmış yüzlerce yazısı yanında tarih ve denizcilik konusunda yayınlanmış 7 kitabı bulunmaktadır. Saraçoğlu'nun kitapları şunlardır.

1. *Torlakyan'ın Muhakemesi*, İstanbul, 1922.

2. *Gazi Gemilerimiz.*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1953.

3. *Çanakkale Zaferi: 5-18 Mart 1915,* Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1953; İkinci Baskı, Düşman Geliyor Top Başına-Çanakkale Deniz Zaferi 18 Mart 1915, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.

5. *Fatih ve İstanbul Muhasarasında Türk Kahramanları ve Türk Kahramanlıkları,* Hilmi Kitabevi, 1953; İkinci Baskı, Fatih ve İstanbul'un Fethi, Şema Yayınları, İstanbul, 2006.

4.*Kahraman Gemicilerimiz.*, İnkılap Kitabevi , İstanbul, 1954.

5.*Gazi Hamidiye'nin Şanlı Maceraları,* Gün Yayınevi, 1960; İkinci Baskı, Rauf Orbay ve Hamidiye, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2006.

6. Unutulan Meşhurlarımızdan Resneli Niyazi, Şema Yayınları, İstanbul, 2006.

7. Unutulan Meşhurlarımızdan Mizancı Murad, Şema Yayınları, İstanbul, 2006.

Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu 1918 yılından itibaren başladığı gazetecilik hayatında ölümüne kadar yaklaşık 53 yıl boyunca başta *Tasvir, Son Saat, Son Telgraf, Cumhuriyet , Hergün, Yirminci Asır, Tarih Konuşuyor* gibi gazete ve dergiler olmak üzere bir çok yayın organında yazı yayınlamıştır. Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu yukarıda anılan gazete ve dergilerde genellikle denizcilik, yakın tarih, seyahat izlenimleri, eski İstanbul yaşantısı ile ilgili yazılar yazmıştır. Yazılarında bazen A. Cemaleddin Saraçoğlu imzasını, bazen de " Ulğoç Aras"(Tersinden okunduğu zaman Saraçoğlu) müstearını kullanmıştır.

Önsöz

Milletlerin tarihinde bazı günler vardır ki milad kabul edilir. Böyle tarihlerin öncesi ve sonrası arasında muazzam değişimler yaşanmış, o milletin kaderi etkilenmiştir. Bizim tarihimizde de Malazgirt Zaferi'nin yaşandığı 26 Ağustos 1071, İstanbul'un Fethi'nin yaşandığı 29 Mayıs 1453, Büyük Taarruz sonrasında işgalci Yunan Ordusu'na vurulan en ağır darbe olan Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin gerçekleştiği 30 Ağustos 1922 "milad" günlere en güzel örneklerdir. 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Zaferi'de işte böyle bir gündür. Öyle ki Müttefik Donanması ile Osmanlı Topçusunun düellosu olarak nitelenebilecek bu gün, 3 Kasım 1914 Seddülbahir Bombardımanından başlayıp 8-9 Ocak 1916 gecesi son müttefik askerinin yine Seddülbahir bölgesinden ayrılmasına kadar süren Çanakkale Muharebelerinin sembol günü olarak da anılmaktadır.

Oysa hepimiz biliyoruz ki; 18 Mart Boğaz Muharebesi'nde her iki tarafın insan kaybı, birkaç hafta sonra başlayıp bütün yarımadayı cehenneme çeviren kara muharebelerindeki insan kaybının yanında son derece cüzî kalmaktadır. Hatta İngiliz kaynakları biraz da Osmanlı zaferini gölgelemek için, harekâtta zarar gören, batan savaş gemilerinin eski ve gözden çıkarılmış gemiler olduğunu, ertesi gün tekrar saldırılsaydı Türk topçusunun cephanesinin kalmaması nedeniyle rahatlıkla Çanakkale boğazının geçilebileceğini iddia ederler.

İtilâf Devletlerinde Osmanlı Devleti'nin çok zayıf olduğuna, hem askeri hem siyasi açıdan kolaylıkla mağlup edilebileceğine dair kanaat o kadar belirgindir ki "sadece donanmayla" İstanbul önlerine gelebilmenin Türkleri dize getirebileceği düşünülebiliyordu. O dönem tarafsız olan Amerika Birleşik Devletleri'nin İstanbul Büyükelçisi olan Henry Morgenthau anılarında bu devletlerin görüşlerinin yansıması olarak "*İstanbul'a gelince, oradaki Müttefik filosunun gelmesine karşı olmaktan uzak bulunan ayaktakımı da, Türkler arasındaki en iyi unsurlar da, bunu mutlulukla karşılayacaklardı. Türklerin kendileri, şehirlerinin İngiliz ve Fransızlar tarafından ele geçirilmesi için dua ediyorlardı, çünkü bu onları, hakimiyeti elinde tutmakta olan çetenin baskısından kurtarabilir, nefret ettikleri Almanlardan halas olmalarını sağlayabilir, barışa zemin hazırlayabilir ve onların ıstıraplarına son verebilirdi*.[2]" diye yazmıştı.

18 Mart 1915 Çanakkale Boğazı saldırısı işte böyle bir düşüncenin ürünüdür. Kâğıt üzerinde iyi hazırlanmış bir plan, yeni sefere çıkan dönemin muazzam silahlarıyla donanmış, atış ayarlarını Çanakkale Boğazı'nda yapacak Queen Elizabeth dretnotuyla yapılan gövde gösterileri, ilk günlerde boğazın giriş tabyalarının yok edilmesiyle verilen gözdağları, boğazı savunan Osmanlı topçusunun daha da konsantre olmasını sağlamıştı aslında. Başta Nusrat'ın döktüğü mayınlar olmak üzere boğaza dökülen mayınlar o kâbus gününün yaşanmasına vesile oldular. A. Saraçoğlu'nun bu çalışmada çok güzel izah ettiği gibi:

"*Milli kaynaklarımızdan ziyade düşman kaynaklarına dayanarak vermiş olduğumuz izahlardan anlaşılmaktadır ki, nispeten hazırlıksız bir durumda olan Mehmetçik, yeter sayıda top ve kâfi miktarda cephaneden mahrum bulunmasına rağmen o parlak zaferi elde ederken düşman zırhlılarının taşıdıkları son sistem toplara karşı, onlara nispetle su götürmez derecede eski sistem toplarla dövüşmüş, hücum eden düşman zırhlılarının çoğunu Allah'ına sığınarak yolladığı mermilerle hurdahâş etmiş, fakat asıl başarıyı, üç düşman zırhlısına son ölüm darbesini indiren mayınlar olmuş, mayınlar sağlamıştır.*"

18 Mart saldırısı sonrasında sadece İngiliz ve Fransız Donanması değil kendi müttefiklerimizde dahil olmak üzere bütün dünya, Osmanlı Devleti'ni küçük görmenin ne kadar hatalı bir yaklaşım olduğunu anlayacaktır. Bakınız dönemin ünlü fikir adamlarından Hüseyin Cahit (Yalçın) bey, bu günün önemini, 1918'de çıkan Yeni Mecmua'nın Çanakkale Özel Sayısı'nda nasıl vurguluyor:

"*Düşmanlarımızın o günkü kesin azmine başlangıç oluşturan ilk hücumlarına karşı kazandığımız zaferlerin verdiği güven duygusu içinde hiç kimse 18 Mart olayının evrensel önemini takdir etmedi. İngiliz, Fransız zırhlılarının batmalarını, dönüp gitmelerini herkes pek doğal buldu.*

Fakat günler geçtikçe, savaşın olayları süregeldikçe, İngiliz gurur ve kibirinin Çanakkale önünde alçalmış bir halde ve çaresizce kırılıp dökülmesinin doğurduğu sonuçlardaki önem hissedilip; Almanların en ezici darbelerine direnen Çarlık Hükümeti sahip olduğu tükenmez insan hazinesiyle kayıplarını telâfi ederken, Sibirya ve Kuzey Avrupa yollarıyla aldığı araç-gereç, subay ve toplarla tekrar ordular meydana çıkararak yeni saldırılara bile geçerken, boğazların kendisine sonsuza kadar kapalı

kalması o muazzam ve müthiş imparatorluğu temelinden sarsmaya başladı. Kendisiyle, müttefiklerinin serbest bir bağlantı kurmasını engelleyen Çanakkale Zaferi, çarlığın mezarını kazdı ve bizlere sonuçta doğuda zafer kazanmayı sağladı.

18 Mart günü, Osmanlı kahramanları İngiliz kahramanlarını kesin şekilde püskürtmemiş olsaydı bugün dünyanın haritası ne şekilde olacaktı?

Bu sorunun cevabını hiçbir müttefik bütün kalbinde titreme hissetmeden veremez. Eminim ki ileride şu andaki savaşın bütün müttefikler arasında kutlanabilecek önemli olayları aranırsa Çanakkale Zaferi bunların en ileri gelenleri arasında yerini alacaktır.[3]

Elinizde tuttuğunuz bu mütevazi kitap, işte o "gün"ü, o milad gününü sadece bizim tarafımızdan değil karşı tarafın gözlemleriyle de anlatıyor. Zaman zaman hamasi duyguların doruklarında gezinse de verilen teknik bilgilerle, 18 Mart 1915 Çanakkale Boğazı muharebesinin sonuçlarını irdeliyor, karşılaştırma yapmamızı sağlıyor. Küçük hacmiyle sahasında önemli bir boşluğu dolduruyor.

Eser yeniden yayına hazırlanırken, 1950'li yılların popüler tarihçisi Ahmet Saraçoğlu'nun özgün üslûbuna dokunulmadı. Anlaşılmasında güçlük yaşanabilecek bazı Osmanlıca kelimelerin günümüzdeki anlamları dipnot olarak belirtildi. Eserin ilk basımında okunuşuyla yazılan yabancı gemi adları ve kişi isimleri orijinal halleriyle yeniden yazıldı.

Yeditepe Yayınevi olarak Çanakkale Muharebeleriyle ilgili nitelikli bir eseri daha yeniden okurlarımıza sunmaktan gurur duymaktayız. Üzerimize düşen sorumluluk bilinciyle, Çanakkale başta olmak üzere, yakın tarihimizle ilgili daha nice nitelikli eser yayımlama azminde olduğumuzu bir kez daha vurgulamak istiyoruz.

Saygılarımızla.

Tuncay Yılmazer

Başlarken...

Türkün, birbirinden parlak galibiyetlerle dolu, şerefli tarihinde “18 Mart Çanakkale Zaferi” pek kıymetli bir yer tutar.

Çünkü Mehmetçik 1914-18 Cihan Harbi’ne katılmak zorunda kaldığı vakit, gafil avlandığı Trablusgarp ve Balkan harplerinden çok yorgun çıkmış ve bu iki kahpe çullanışın üzerinden henüz bir yıl geçmişti.

Buna rağmen Avrupalıların artık bitti, tükendi sandıkları Mehmetçik, 1915 yılı Martının 18. günü İstanbul kapılarını zorlamaya kalkışan dünyanın en azametli, en kudretli iki büyük devletinin işbirliği yapmış deniz kuvvetlerine karşı o parlak zaferi kazanmaya muvaffak oldu.

Öyle bir zafer ki, hesaba, mantığa sığmayan, akılları durduran bu yiğitlik mucizesi karşısında dost da, düşman da parmak ısırdılar.

Dosta da, düşmana da: “Bravo, Türk’e!..” dedirten, hattâ geçmişin Kosova, Niğbolu, Varna, Çaldıran, Mercidabık zaferlerine lâyık pek parlak bir eş teşkil eden bu kahramanlık mucizesi dünyanın en kudretli, en zengin iki deniz devletinin müşterek donanmalarına karşı Mehmetçiğin iman dolu göğsü siper edilerek kazanılmıştı.

1953 yılı Martının 18. günü, otuz sekizinci yıldönümünü yaşayacağımız[4] bu yiğitlik mucizesinin, bugüne gelinceye kadar her yıldönümü şöyle böyle kutlanır; bazı gazetelerimiz yine şöyle böyle bir şeyler yazarlar, birkaç klişe basarlar ve dünyaya parmak ısırtan bu Türk mucizesi de gûya anılmış olurdu.

Bu yarı alâkayı, nankör bir kadir bilmezlikten ziyade Türkün mayasında gizli efendiliğe, engin yiğitlik ve feragati ile at başı yürüyen daha engin tevazuuna atfetmek daha doğru olur. Mehmetçik yani Türk o kadar eşsiz bir kahraman, o derece fedakâr bir yiğittir ki, bütün bu hasletleri tabiî, uzun uzadıya bahse değmeyecek normal bir vazife sayar, üzerinde fazla durmaya, âdeta utanır.

Ancak şurası da bir gerçektir ki, Türk yazarı, Türk vatanperveri o millî mahviyet ve tevazuu artık bir tarafa bırakıp bu vatanî şehamet[5] ve hamaset destanlarını yetişen ve yetişecek nesillere duyurmak mecburiyetindedir. Ta

ki bugünün ve yarının Mehmetçikleri, astsubayları ve subayları babalarının ve dedelerinin ne yiğitlik destanları yarattıklarını tekrar tekrar duysunlar ve babalara lâyık evlâtlar olduklarını dosta düşmana bir kere daha tasdik ettirmek icap ettiği vakit yeni Çanakkaleler, Kosavalar, Niğbolu ve Çaldıranlar yaratırken geçmişin şehit dedelerini düşüne düşüne düşmana saldırsınlar...

Çanakkale Zaferi

Türk görüşü ile 18 Mart Muharebesi

Deniz subay ve yazarlarımızdan Ahmet İhsan Bey, o zamanki Bahriye Nezareti tarafından neşredilen "Mecmua-i Seneviye-i Bahriye" de 18 Mart savaşını şöyle anlatır:

"18 Mart; sabahleyin erkenden Amiral "Von Usedom" Paşa ile Mevki-i Müstahkem Kumandanı Cevat Paşa'nın muhaveresi neticesi olarak Binbaşı "Schneider" ve Kıdemli Yüzbaşı "Serno" Beyler[6] , tayyare ile keşifler yapmak üzere emirler telâkki ediyorlardı.

"O sabah hava sakin, güneşli; deniz durgundu. Kıdemli Yüzbaşı "Serno", hemen Çanakkale'den kalktı; 1000 metre irtifaa kadar yükseldi. Râsıt[7] mevkiinde Binbaşı Schineider bulunuyordu.

Tayyare, batıya doğru uçuşuna devam ediyor; boğaz methalinde, âdetleri veçhile, iki düşman zırhlısı ve ayrıca borda nizamında dört destroyer görünüyordu.

Biraz sonra İngilizlerin gerilerinden ve "Merkep" Adalarının batı cihetinden doğru altı büyük, üç küçük düşman harp gemisinin prova nizamında, Boğaz'a yaklaştığı müşahede, edildi. Uçak bu gemilerin üstünde dolaşmaya başladığı vakit, bu gemilerin "Queen Elizabeth", "Lord Nelson", "Agamem-non", "Triumph", "Inflexible" hattı harp gemileriyle üç küçük kruvazörden ibaret olduğu anlaşıldı.

Sol tarafta, Bozcaada yakınında mevki almış olan Fransız amiral gemisinin işaret sereninde rengârenk flama ve bandralar dalgalanıyordu. Bu sırada dört Fransız zırhlısı da virademir ederek prova nizamına geçiyor; İngiliz gemilerini takibe başlıyordu.

18 Mart sabahı Boğaz'a yaklaşan bir sürü düşman zırhlısını: "Boğazı geçmezsiniz!..." kükreyişiyle yüz geri etmeğe mecbur bırakan mübarek Mehmetçik, iman dolu göğsünü dev güllelere karşı kalkan yapmaya

hazırlanırken...

Tayyaremiz düşman filosu üzerinden geçti; altında patlayan şarapnellerin hâsıl ettiği ufak beyaz bulutlar, bütün yolu boyunca tayyareye refakat ediyordu. Râsıt düşmanın hareket üssü olan Bozcaada yakınında sekiz tane eski zırhlı daha saydı. Bu gemilerden başka iki tamir gemisi, kömür nakliyeleri, hastane gemileri, mayın arama tarama tekneleri, denizaltılar ve destroyerler, büyük bir donanmanın yardımcı kuvvetleri olarak burada yatıyorlardı.

Düşman Geliyor; Top Başına!...

Uçak artık Çanakkale'ye dönüyordu. Râsıt makineden sıçrayarak yere indi:

• Düşman geliyor! haberini verdi.

Saat 11.30'da düşman filosu, on parça büyük zırhlı ile bombardıman mevzii alıyordu.

Boğaz'ın Anadolu sahilinde sağ cenahı, "Triumph", "Bouvet" zırhlıları teşkil ediyor; Rumeli tarafında da "Gaulois" ve "Charlemagne" Fransız zırhlıları mevki alıyordu.

Bu dört gemi Boğaz'ın methalinden bir mil kadar içeri girmiş bulunuyorlardı.

Biraz daha gerilerde, sağ ve sol kanat arasında kalan genişçe fâsılada "Lord Nelson", "Agamemnon", "Queen Elizabeth" ve "Prens George" İngiliz zırhlıları görünüyordu. Sağ kanattan 3 kilometre kadar geride de Fransızların "Suffren" zırhlısı ve İngilizlerin "Inflexible" muharebe kruvazörleri ağır ağır, ileri geri hareket ediyorlardı.

Düşman Ateşi Başlıyor!..

Saat 11.40'ta düşman gemileri ateşe başladılar.

Zırhlılar daima aynı kerterizde ateş edebilmek için yavaş manevra yapıyorlar; bütün gün yavaş, yavaş boğazın içine sokuluyorlardı. Sağ kanattaki iki düşman zırhlısı obüs mevzileriyle "Dardanos" istihkâmına ateş

ediyorlardı. “Queen Elizabeth” dretnotuyla “Lord Nelson”, “Agamemnon” zırhlıları ve “Inflexible” muharebe kruvazörü Hamidiye (Anadolu) istihkâmını ve Mecidiye, Hamidiye (Rumeli) ve Namazgâh istihkâm ve tabyalarını hedef seçmiş, “Gaulois” ile “Charlemagne” Fransız zırhlıları da taret toplarıyla yaylımlar yaparak, çok defa tekrar veyahut çifter toplarıyla atışlar yapan İngiliz zırhlılarını destekliyorlardı.

Tecavüz gayreti veya asabiyet, hemen Fransızları ileri sürmüştü. Bunlar, pek kararsız bir manzara gösteriyorlardı.

Düşman gemilerinin toplarından fırlayan dumanlar, yağmurlu havalarda dağları saran sis tabakaları gibi, kâh top top, kâh parça parça uzun peçeler halinde, Boğaz’ın her yerine yayılıp dağılıyordu.

Fransız gemilerinin taretleri, yaylım ateşlerden çatallı alevler içinde kalıyor; İngiliz zırhlılarının bordalarında şimşekli helezonlar peyda oluyordu..

Düşman Ateşinin Korkunçluğu

Çanakkale kıyılarında zelzeleyi andırır sallantılar olmakta, denizin üstündeki hava tabakaları, mermi patlamalarıyla, titremekte idi. Gülleler, düşmanın batarya sandığı, kum tepelerini deviriyor, toprak siperleri allak bullak ediyordu.

Mermilerin isabetiyle karadan ve denizden yüzlerce toz ve su sütunları yükseliyor; bunlar arasında, bilhassa “Hamidiye” istihkâmına karşı ateş ederek istihkâmı kökünden yıkıp atacak gibi şiddet ve dehşet arz eden 38 santimetrelik İngiliz toplarının kaldırdığı sütunlar dikkati çekecek korkunç bir manzara yaratıyordu. Mermilerin denizin yüzüyle temasında peyda olan su sütünları âdeta birer minare şeklinde havaya kalkıyor, bir saniye içinde heyetiyle istihkâm önünde kalıyor, biraz sonra rüzgâr sağanağıyla bir tarafa atılarak velvele içinde kale önünde yıkılıyordu.

Çanakkale ile Kilitbahir arasında çelik yağmurlarıyla kaynaşan denizin yüzü, hiddet veya ıstıraptan âdeta köpürüyordu.

SAROS KÖRFEZİ

18 Mart hücumunda Çanakkale Boğaz'ının kuşbakışı görünüşü.

Öğleyin "Eskiçimenlik" istihkâmındaki pek eski kule harap oluyor, bir obüs, minarenin üst kısmını alıp götürüyordu.

Karşıda Kilitbahir kışlaları alevler içinde bulunuyor, bataryalar civarındaki evler vesaire tutuşmuş yanıyordu.

Türk Mukabelesi Başlıyor

Kalelerimizdeki efrat, tamamıyla mahfuz siperler içinde bulunuyorlardı. Düşman, toplarımızın tesirli menzili içine girip de atış sıhhatinden emin bulunulmadıkça toplar kullanılmıyordu.

Öğleden sonra saat 1.20'de Hamidiye istihkâmından ateş başladı.

Yarım saat sonra da Fransız "Bouvet" zırhlısının, bir tarafına yatmış olduğu halde, methale doğru çekilmek zorunda kaldığı görülüyordu.

Aynı zamanda Kilitbahir tarafındaki üç istihkâmımız da "Gaulois" ile "Charlemagne" zırhlılarını ateş altına almışlardı. Bu sırada "Gaulois" o derece ağır yaralı idi ki, şayet bu Fransız zırhlısı alelacele Boğaz'dan çekilip "Merkep" adasında karaya oturtulmamış olsaydı batıp gideceği muhakkaktı[8].

"Bouvet" ye gelince, bu Fransız zırhlısı istihkâmların ateş sahasından çıkıp "Kepez" burnunun gerisine çekilmişti. Bu vaziyette "Dardanos" bataryasının ateşine hedef olmak lâzım geliyordu. Halbuki bu batarya, siperlerine karşı açılan ateşlerin tesiriyle, halen kum içine gömülmüştü.

Bu hengâme arasında "Bouvet" nin bordasında bir tarak işitildi. Gemiyi saran dumanlar içinde fark edilebilen direğin sağ tarafa meyletmiş olduğu görülüyordu. Saat 2.03 te, "Bouvet" sancağa devrilerek alabora oldu, omurgası su yüzüne döndü. Koca zırhlı birkaç dakika da bu vaziyette kaldı. Mürettebat, can havliyle karineye tırmanmağa çabalıyorlardı. Destroyerler vaka mahalline koştular. Bu destroyerlerden biri, bir mermi isabeti alarak battı.

"Bouvet" Zırhlısı Batıyor

“Majestic”, “Suffren”, “Charlemagne” ve “Triumph” zırhlıları, bu esnada kazazede zırhlıya yaklaşmış, istimbotlarını mayna etmişlerdi.

O zamana kadar boğaz methalini müthiş bir uğultuya boğan korkunç ateş artık gevşemiş, ağırlaşmıştı.

Bu arada, sabahtan beri Bozcaada civarında ihtiyat olarak kalan altı düşman zırhlısı da geldi, muharebe hattını takviye etti.

Bunun üzerine muharebenin başlangıcından beri bombardımana iştirak etmekte bulunan bazı gemiler değiştirildi.

Saat üçe doğru ise bombardıman, eski şiddetiyle yeniden devama başlıyordu.

Bombardımanın tesirlerini keşif ve tahkike kalkan bir İngiliz tayyaresi, bir Osmanlı uçağı tarafından takip edilip kovalandı.

Irresistible” de Batıyor!..

Saat dört sularında (Irresistible) İngiliz zırhlısı, Hamidiye istihkâmına iyice yaklaşmış bulunuyordu. Yirmi dakika sonra bu zırhlının bir yana yattığı ve bacalarından beyaz dumanlar, buharlar çıktığı görülüyordu.

“Irresistible”, bu esnada hareketsiz kalarak akıntının keyfine tâbi olmuş; obüs bataryalarının ateş sahasına doğru sürükleniyordu.

Bir aralık birdenbire doğrulur gibi oldu; fakat topları işlemiyordu. Taretleri son ateş vaziyetini muhafaza etmekte idi. Mürettebatı yara kapama ameliyatıyla uğraşıyorlardı.

Saat beş sularında mürettebatını kurtarmak üzere destroyerler yaralı İngiliz zırhlısına yaklaştı. Mürettebat, güverteye tabur olmuştu, fakat Türk obüs ateşlerinin tesiriyle herkes kaçışmaya başlıyordu.

Bu durum karşısında düşman ateş hattını takviye için, Bozcaada’dan son iki zırhlısını da çağırdı. Mamafih artık hücumunun akim kaldığı anlaşılıyordu. Düşman zırhlıları artık Bozcaada’ya doğru yol vererek birer, ikişer dönüyorlardı.

Batma Sırası “Ocean” Zırhlısında...

İlk dönenler arasında "Ocean" İngiliz zırhlısı bulunuyor; bu zırhlının da birdenbire bir tarafa fena halde yattığı görülüyordu. Gemi, pek ağır bir hareketle Boğaz'ın methaline sürüklenmek istediği halinden anlaşılıyordu.

"Ocean" zırhlısı, "Halileli" açıklarında iken büyük bir ihtimalle, sancak tarafına doğru bir kavis resmetti. Bu esnada bir tarafına pek ziyade yatmış, bataryalara karşı susmak mecburiyetinde kalmıştı.

18 Mart hücumunda Fransız filosuna ait “Bouvet” zırhlısı batarken.

Bu ana kadar topları harbe hazır bir hale konulmuş olan “Dardanos” istihkâmı da “Irresistible” zırhlısına karşı ateş açmaya başlıyor ve saat yedide bu yaralı düşman zırhlısını denizin dibine gönderiyordu.

Ateş Yine Canlanıyor!..

Dardanos bataryalarının tekrar canlanması, düşman ateşini de yeniden faaliyete sevk etti.

Bütün düşman gemileri, altı saatten fazla bir müddet, olanca ateş kudretleriyle dövüp susturmuş olduğunu sandıkları kahraman Türk istihkâmının yeniden atışa başlaması, yeis ve hiddetinden çıldırmış gibi, “Dardanos” u yeniden müthiş bir ateş altına aldılar.

Fakat yiğit Türk topçuları düşmanın bu ateşine mukabele ediyorlar, hattâ bu arada, düşmanın yine susturmuş olduğunu sandığı “Mecidiye” istihkâmını da ateşe başlayarak “Dardanos” bataryalarına yardıma seğirtiyordu.

Görülüyor ki o dehhaş[9] ve öldürücü ateş Türk istihkâmlarını susturamamıştı.

* * *

Akşamüzeri saat altıda düşmanın hareket edebilecek bütün gemileri geri çekilmeğe başladılar.

Hepsinde de yaralar, rahneler[10] vardı.

“Inflexible” muharebe kruvazörünün baş tarafında köprü üstü yüksekliğine kadar çıkan alevler yükseliyordu. Sonradan anlaşıldığına göre bu yepyeni İngiliz vahidi harbi torpido dairesi hizasından bir mermi veya mayın isabeti almış ve neticede gemi muharebeden sakıt olacak derecede ağır hasara uğramıştı.

“Queen” ve “Lord Nelson” İngiliz zırhlıları da obüs bataryalarımızın ateşlerine maruz kalarak duman ve alevler içinde kalmışlardı.

* * *

O unutulmaz 18 Mart günü akşamı, gecenin ilk gölgeleri Boğaz sularına düşmeğe başladığı vakit bu sularda yalnız methalden dışarı çıkmak üzere manevra yapan “Triumph” zırhlısıyla akıntıya tâbi olarak bataryaları ateş sahasından dışarıya sürükleyen “Ocean” zırhlısının yardımcı destroyerlerle çevrili bir halde olduğu görülmekte idi.

Atatürk Çanakkale’de.

Ertesi sabah Boğaz’ın karanlık suları üzerinde üç büyük yapı tabakası görülüyordu. Bunlar tıpkı kabristanlardaki mezar taşları gibi, Türk mermileri altında sulara gömülüp batan düşman zırhlılarından arta kalan nişanelerdi. Bu nişaneler, “Irresistible”, “Bouvet” ve “Ocean” hattı harp gemilerinin enkazının üzerinde belirmişlerdi.

18 Mart hücumunda, bir Fransız filosuyla takviye edilen o koca İngiliz donanmasının püskürtülmesi, Türklere üç zabitle yirmi şehit askere ve iki zabitle yetmiş yedi yaralı askere mal olmuş, fakat dünyanın en büyük deniz kuvvetleriyle yapılan bir hücum Türk azmi, Türk metaneti karşısında hazin bir hezimetle neticelenmiş oluyordu.”

İngiliz Görüşüyle 18 Mart Hücumu

Şimdi bu yiğitlik destanını, o ana baba gününde Türkün düşman olarak karşısında bulunmuş, o kahredici yumruğun şiddetini bütün acılığı ile tatmış bir millet kaynağından, bir İngiliz muharririnin kaleminden dinlemekte büsbütün başka bir çeşni olacağına inanıyorum. Çarpıştığı düşman kadar fedakâr ve yiğit olduğunu, düşmanının meziyetlerini açıkça kabul ve itiraf etmekle isbateden, bir İngiliz muharriri, (Kat'î neticeli deniz cenkleri) serisine soktuğu "Çanakkale Muharebesi"ni bakın nasıl anlatıyor ve pek çoklarımızca hâlâ bilinmeyen çeşitli gerçekleri ne yolda açıklıyor:

Hücum Başlıyor

İngiliz amiralinin komutası altında muazzam bir kuvvet vardı: Sekiz tane (38) santimetrelik dev toplu "Queen" "Agamemnon", "Cornwallis", "Triumph", "Lord Nelson", "Ocean", "Majestic", "Goliath[11]", "Vengeance", "Albion", "Canopus", "Prens George", "Irresistible", "Swiftsure" saffı harp zırhlıları.

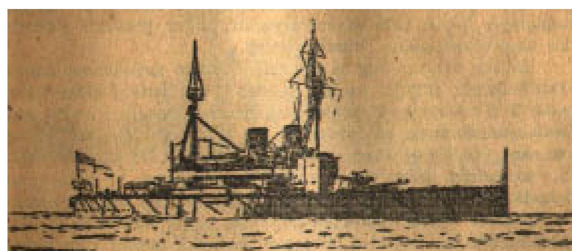
Ayrıca Fransızların "Suffren", "Bouvet", "Gaulois" ve "Charlemagne" zırhlıları da bu pek kuvvetli deniz armadasına katılmıştı.

Bunlara düzinelerle destroyer, torpidobot, arama ve tarama gemileri ve denizaltıları da ilâve etmek lâzımdır.

18 Mart sabahı saat 8.30'da bu azametli filo demir kaldırıp hafif bir lodos rüzgârı ile yola çıktı ve Boğazlara yaklaşmaya başladı.

İlk fırka "Queen Elizabeth", "Agamemnon", "Lord Nelson" saffı harp zırhlılarıyla "Inflexible" muharebe kruvazöründen teşkil edilmişti. Fırkanın provasında mayın tarayıcı tertibatla teçhiz edilmiş destroyerler seyrediyorlardı.

Zırhlılar Boğaz'ın methalinde (15000) yarda yaklaşınca muharebe mevkilerini aldılar.

18 Mart hücumuna katılan İngiliz hattı harp gemilerinden: “Lord Nelson” zırhlısı (Agamemnon zırhlısı da bu kuvvetli geminin eşi idi.)

Dört muharebe gemisinden mürekkep bu birinci fırkayı Türk sahra toplarından korumak maksadıyla “Prens George” zırhlısı fırkanın kuzey baş omuzluğunda, “Triumph” zırhlısı güney kıç omuzluğunda mevki almışlardı.

Dört Fransız zırhlısı ise, fırsat zuhur eder etmez, istihkâmları dövmek üzere, ilk işarete hazır bir halde duruyorlardı.

Hazırlanan plâna göre zırhlılardan açılacak korkunç ateş yüzünden kale ve istihkâmlardaki topçular toplarından uzaklaşmaya mecbur edilecekler, sahra topları susturulacak ve “Cornwallis” ile “Canopus” zırhlılarının himayesinde işe başlayacak altı arama tarama gemisi mayın tarlalarını temizleyerek filoya yol açacaklardı.

Evdeki Pazar Çarşıya Uymuyor

Plan bu idi ama, saat 10.58 de ateşe başlayan Türklerin Alman havan topları büyük endişelere sebep oldu ve deniz toplarıyla kara topları arasında kuvvetli ve şiddetli bir mücadele başladı.

“ Queen Elizabeth” dretnotu, iki tane (35) ve yedi tane de (25) santimetrelik Krupp topuyla donatılmış kudretli (19) numaralı Türk istihkâmını ateş altına alacaktı. Diğer üç zırhlı ise (9), (13), (16) ve (17) sayılı istihkâmlara ateş ediyorlardı. Bu istihkâmlarda (28) santimetrelikten (23) santimetrelik toplara kadar çeşitli silâhlar vardı. Türkler seyyar havan toplarından da faydalanıyorlardı. Bu yüzden gemilerden hiçbiri demirleyip ateşini tanzim edemiyordu.

Saat 11.04’te “Lord Nelson” zırhlısı düşman mevzilerinden birine (23) santimetrelik mermi isabet ettirdi ama biraz sonra da büyük bir düşman mermisi zırhlının grandi çanaklığını yalayarak geçti.

Saat on bir buçuğa doğru “Queen Elizabeth” hedefine doğru ateşe başlıyordu. İlk iki mermisi Çanakkale kasabasına düşmüş ve büyük bir yangın çıkarmıştı. Düşman, cephanesini tasarrufla kullanmak mecburiyetinde bulunduğu için, yavaş ateşle mukabele ediyordu. Mamafih

Boğaz’ın her iki sahilindeki havan toplarıyla böyle yavaş davranmıyorlar, diğer gemileri şiddetli bir ateş altına almış bulunuyorlardı.

Bunun üzerine İngiliz amirali, Fransız zırhlılarına harbe katılmalarını emretti ve bu yüzden Türk istihkâmları daha şiddetli bir atışa başlayarak çok geçmeden mesafeyi bulup isabetler kaydetmeğe başladılar. “Queen Elizabeth” üç isabet almış ve saat 12.30 da Fransız “Gaulois” zırhlısı (35) santimetrelik bir merminin isabetiyle o kadar hırpalanmıştı ki batmamak için Boğaz’dan çıkıp Tavşan adalarında kumluğa oturmak mecburiyetinde kaldı. “Queen Elizabeth”in topçu kumanda mevkii paralanmış ve ikinci bir (20) santimetrelik mermi vinç metaforasını hurdahâş etmiş, bir üçüncüsü de ön bacada bir delik açmıştı.

Durum Vahimleşiyor

İstihkamlardan bakılınca bu sırada durum pek tehditkâr görünüyor ve Türkler on tane İngiliz-Fransız zırhlısının Boğaz’ı zorlayıp geçmek üzere bulunduklarını sanıyorlardı. Binaenaleyh cephane azlığına filân ehemmiyet vermeden ateşi hızlandırdılar. Artık kesin bir savaşın en kesin safhası başlamış bulunuyordu. Şayet o öğleyin filo istihkâmları yenip de Boğaz’dan geçebilseydi İstanbul düşmüş olacaktı.

Bu yüzden muharebe en yüksek şiddetine varmış ve bilhassa Asya sahilinde mevki alan “Inflexible” muharebe kruvazörü fena halde hırpalanmaya başlamıştı. Zira hemen bütün istihkâmlar hiddet ve şiddetlerini bu gemi üzerinde temerküz ettirmişlerdi. Ayrıca “Erenköy”deki havan topları da bu gemiye rahat vermiyordu. Bu hususî ehemmiyet sebepsiz değildi. Zira on gün kadar evvel Türklerin *Nusrat* mayın gemisi bir gece gizlice “Erenköy”ün önüne kadar yükselip taşıdığı (20) kadar mayını o sulara dökmüştü ki İngilizlerin bundan zerre kadar haberleri yoktu ve onlar bu havaliyi taramış olduklarını sanıyorlardı. (12) yahut (13) kadem su çeken bir destroyer bu sulardan mayınlara çarpmadan geçebilirdi ama fazla su çeken bir zırhlı (3000) yardalık bu tehlikeli mıntıkadan bir mayına çarpmadan geçemezdi. İşte Türkler “Inflexible”i sıkıştırmak suretiyle bu mayın kapanına sevk etmek istiyorlardı.

35

18 Mart hücumuna iştirak eden düşman gemilerinden: İngilizlerin "Majestic" zırhlısı (Bu zırhlı Çanakkale sularında bilâhare bir denizaltı tarafından batırılmıştır.)

Saat 12.20 de bir Türk mermisi "Inflexible"in üç ayaklı ön direğinin merkezinde infilâk ediyor ve kaptan mevkiini tutuşturuyordu. Sonra başka bir mermi muharebe kruvazörünün târetine isabet etti, hemen biraz sonra da birbiri ardınca üç isabet daha oldu. Düşman bu yepyeni ve güzel geminin top menzilini bulmuştu; saat 2.27'de ön çanaklığın muharebeden sâkıt olup aşağıda toplarla olan irtibatın kesildiği rapor edildi.

Türkler, mütehassıs Alman topçu zabitlerinin sevk ve idaresi altında, sanki talim atışı yapıyorlarmış gibi mükemmel iş görüyorlardı.[12] Mahaza düşmanın ağır top cephanesi süratle azalıyor ve müttefiklerin tehditleri korkunç bir mahiyet alıyordu. Bu tarihi öğle vaktinin her dakikası, hattâ saniyesi vahimin vahimi idi. "Inflexible" iki isabet daha aldı ve sonra ateş kontrol tertibatı hedef alınmış ve bu yüzden yüksek mahrekle ateş edilmiş bir mermi "Inflexible"in ateş tanzimi mevkiinden iki üç kadem yüksekliğindeki işaret serenine isabet ederek patlamış, serpintiler aşağıya doğru serpilip kontrol kamarasının damını ve civarlarını parçalamıştı. Burada "Inflexible"in atışlarını idare eden Yarbay "Vernen" bulunuyordu. Bu zatla yardımcısı ağır surette yaralandılar. Ayrıca üç nefer öldü, bir o kadar da yaralandı.

"Yoksa Hepimiz Kebap Olacağız..."

Yarbay "Verner" yaralarının vehametine ve duyduğu ıstıraba rağmen, sanki hiç yaralanmamış gibi, doğrulup komuta borusuna kadar sürüklendi ve prova mürsile istasyonunda vazife gören Teğmen "Leisester Howe" ye şu emri verdi:

• Süvariye prova kontrol mevkiinin muharebeden hariç kaldığını ve burada yukarıdaki bizlerin hepimizin ölmüş veyahut ölmek üzere bulunduğumuzu bildirin. Yukarıya biraz da morfin gönderin!..

Zırhlı kulenin aşağısında bulunan gemi doktoru hemen güverteye fırlayıp yaralıların imdadına seğirtmek istediyse de yanan kumanda köprüsü ve sıcak demirler yüzünden daha ziyade ilerlemedi. Bu müddet içinde duman

tabakası ve alevler gittikçe yükseliyordu. “Verner” yeniden komuta borusundan aşağıya şöyle seslendi:

- Allah aşkına yangını söndürün! Yoksa burada hepimiz kebap olacağız!..

“Inflexible” muharebe kruvazörünün ikinci süvarisi Yarbay “Wıgram” ateşten kızmış demir iskele parmaklıklarının ellerini kavurmasına ehemmiyet vermeyerek yukarı tırmandı ve “Verner”i bir tarafına yaslanmış, fakat hâlâ kendine hâkim ve sakin bir sesle konuşur bir halde buldu.

İnfilâkın şiddetinden gemi bir mil kadar geri düşmüştü. Lâkin ateş söndürüldükten sonra yeniden mevkiini alıp ateşe devam etti.

18 Mart hücumunda hırpalanan düşman gemilerinden: "Triumph" İngiliz zırhlısı (Bu gemi bilâhare Çanakkale sularında bir denizaltı tarafından batırılmıştır)

Öğleden sonra saat birden biraz evvel "Agamemnon" saffı harp zırhlısı da birbiri peşi sıra üç isabet almış ve arka bacası parçalanıp açılmış, nilüfer çiçeğine dönmüştü. Saat ikiye doğru ise bu gemi, zırh kuşağının altından bir düzine, kuşağının üstünden de yedi isabet almıştı.

Bunun üzerine İngiliz amirali daha ilerilere doğru yol açıp mayın taramaları için arama tarama gemilerine emir verdiyse de Türkler bu gemilere karşı o kadar şiddetli ve isabetli bir ateş açmışlardı ki amiral bu emrini iptal mecburiyetinde kaldı.

Muharebenin En Feci Safhası Başlıyor

Öğleden sonra saat ikide "Ocean", "Albion", "Majestic", "Swiftsure" ve "Irresistible" saffı harp zırhlıları Boğaz'a girip Fransız zırhlılarını değiştirmek emrini aldılar ve muharebenin en feci safhası da bu suretle başlamış oldu.

Mevkilerini yeni gelen İngiliz arkadaşlarına terk etmek üzere Boğaz'dan çekilmeğe başlayan Fransız fırkası Asya sahili istikametinden pek uzak bir mesafede geri çekilirken Fransız fırkasına rehberlik eden "Bouvet" zırhlısı Türklerin "Nusrat" mayın gemisinin döktüğü mayınlardan birine çarparak, ne olup bittiği anlaşılıncaya kadar, alabora oldu ve battı. Fransız zırhlısının tam yolla seyrederken görünmeyen tehlikeye çarpması ve alabora olup batması tam iki dakika otuz beş saniye sürmüştü. "Bouvet" mürettebatından pek azı kurtuldu. Bir nefer, gemi alabora olurken, târetin alt deliğinden kendini dışarı atmış ve bir tahliye gemisi tarafından sağ salim kurtarılmıştı. Her ne kadar tahliye gemileri ve sandalları insan kurtarmak için ellerinden geleni esirgemedilerse de zırhlının 700 kişilik mürettebatından 15 subay ve gedikli ile 51 erden başka bir can kurtarılmamıştı.

"Bouvet"nin kıç omuzluğunda seyretmekte olan "Triumph" zırhlısı da böyle bir feci âkıbete az kalsın uğruyordu. "Lord Nelson" zırhlısı ise suların cereyanına kapılmış bir mayına âdeta sürünerek geçti. Fakat saat 3.32 de "Irresistible" saffı harp zırhlısı ya bir mayına çarpmış, yahut da su kesiminin altından bir mermi isabeti almış olacak ki süratle bir tarafına bayılmaya başladıysa da hemen batmadı. Saat 3.45'te "Inflexible"

muharebe kruvazörü yeni isabetler alıyor ya patlayan bir mayın, yahut da isabet eden büyük çapta bir mermi yüzünden, tepeden tırnağa kadar, şiddetle sarsılıyordu. Her ne kadar bordada bir delik açılmadıysa da şiddetli sarsıntı, alev alev yanan ön çanaklıktan biraz evvel aşağı indirilmiş olan zavallı yaralılara feci bir şekilde tesir etti. Bir çeyrek sonra da “Inflexible” zırhlısı sancak baş omuzluğundan bir mayına çarpıyordu.

Felâket Üstüne Felâket

Çok gürültülü bu son infilâk koca zırhlıyı âdeta sudan fırlatmış ve yalpaya düşürmüştü. Sonra zırhlı sancak bordasına yatmaya başlamış, gemideki bütün ışıklar sönmüş, feci ve acayip bir sessizlik bütün tekneyi kaplamıştı. Yağ lambaları yakılıp etraf biraz aydınlandığı vakit makinelerin yavaş yavaş hâlâ çalışmakta olduğu görüldü. Geminin makine dairesinde tam bir intizam ve disiplin hüküm sürüyor, herkes vazifesi başında bulunuyordu. Geminin elektrikle işleyen havalandırma tertibatı durmuş ve ateşçilerle makine dairesi mürettebatını serinletmek için yangın söndürme hortumlarının kullanılmasına lüzum hâsıl olmuş bulunmasına rağmen mürettebatın sükûneti ve hareket tarzı her türlü sitayişin üstünde idi. Bunların hepsi vazifeleri başında kalmak istediklerini söylüyorlardı.

“Inflexible” muharebe kruvazörünün durumu şimdi pek ciddileşmiş, hattâ vahimleşmişti. Bu yepyeni ve güzel muharebe kruvazörü de “Bouvet”nin uğradığı âkıbete namzet görünüyordu. Mayının açtığı delikten gemiye 2000 ton kadar su girmiş ve aşağıda torpido dairesinde vazife başında bulunan 39 nefer ve gedikli suların birdenbire hücumuna maruz kalarak boğulmuşlardı. Bunun üzerine “Inflexible” yavaş yavaş muharebe hattından çekilip Boğaz’dan çıkmaya başladıysa da bu sırada üç düşman mermisi gemiye âdeta sürünerek geçti.

18 Mart hücumunun kurbanlarından: İngilizlerin “Irresistible” zırhlısı

Öğleden sonra saat beşe gelmiş ve muharebe kruvazörünün bir tanesi müstesna bütün filikaları parçalanmıştı. Eldeki o tek işkampavya [13]da, gemi birdenbire kaynayıp gittiği takdirde, mayna edip yaralıları kurtarmak için yaralılara tahsis olundu ve yaralılarda bu filikaya yerleştirildiler. Gayet dikkatle seyir ve maharetle sevk ve idare yüzünden “Inflexible” batmadan Tenedos adasına (Bozcaada) varabildi ve saat altıda bu adanın önünde perişan bir halde funda demir etti.

Gemide mayının açtığı delik 30 kademe 26 kadem büyüklüğünde idi ve sular yirmi bölmeyi doldurmuştu. Bu azim tazyik karşısında bölme perdelerinin çökmemeleri bir mucize idi.

Vakit kaybedilmeden gemideki yaralılar “Sudan” adlı hastane gemisine nakil olundu ise de kahraman Yarbay “Verner” o akşam hayata gözlerini yumdu; Teğmen “Blaker” de ertesi sabah öldü.

“Inflexible” muharebe kruvazörünün Boğaz’dan çıkıp ricate mecbur bırakılmış olmasına rağmen Boğaz’da harp hâlâ bütün şiddetiyle devam etmekte idi. Yaralı “Irresistible” zırhlısının saat 3.32’de birdenbire bir tarafına yatıverdiği görüldü. Zırhlı ya bir mayına çarpmış, yahut da (19) numaralı Türk tabyasından ağır bir mermi isabeti almış olacaktı. Bu gemi (Rumeli Mecidiye) istihkâmının (10.000) metre mesafesine kadar sürüklendikten sonra Asya sahiline doğru dönmüş ve saat 4.15’te makineleri stop etmiş bir halde Erenköy koyunun açığına yaklaşmıştı ki “Nusrat”ın döktüğü mayınlardan birine çarpmış ve zırhlının sancak makine dairesinin altında büyük bir delik açılmıştı. Çok geçmeden iskele sancak makine dairesine de su hücum etmiş ve gemi batmaya başlamıştı.

Mürettebat gemide ahşap eşya namına ellerine ne geçtiyse denize atmaya ve bu suretle kendilerine cankurtaran simidi sağlamaya başladılar. Bu müddet içinde düşman mesafeyi yeniden tanzim etmiş ve yaralı zırhlıyı şiddetli bir ateş altına almıştı.

Bu şiddetli ateşe rağmen “Wear” destroyeri büyük bir cesaretle yaralı zırhlıya yanaşıyor ve gemi mürettebatından 582 neferle 28 subayı kurtarıyordu. Fakat zırhlının süvarisi Albay “P. L. Dent” ile ikinci süvari ve

birkaç fedai zırhlıyı kurtarabilmek ümidiyle gemide kaldılar. “Ocean” zırhlısı da yaralı arkadaşının imdadına seğirtti ve yağmur gibi yağan Türk mermilerine rağmen bir çelik halat uzatıp “Irresistible”i yedeğe almaya teşebbüs ettiyse de o da bir mermi isabeti alıp dümen donanımı sakatlandı ve kendi kendini idareden aciz bir halde daireler çizmeğe başladı. Biraz sonra bütün filonun dehşetle açılmış gözleri önünde o da “Nusrat”ın mayın tarlasına düşüp bir mayına çarptı ve fena halde bir tarafına meyletti. Artık “Ocean” zırhlısı da düşmanın mermilerine sabit bir hedef vazifesi görmeğe başlamıştı.

Ricat Emri

Bu korkunç manzara karşısında “Jed”, “Chelmer” ve “Colne” destroyerleri yiğitçe ileri atılıp, “Ocean”ın mürettebatını aldılar. Bu kurtarma ameliyesi esnasında “Chelmer”in kazan dairesine bir isabet almış ve muhrip batmaktan güç belâ kurtulabilmişti.

Nihayet saat 7.20’de, akşam karanlığı Boğaz sularına yavaş yavaş çökmeğe başlarken İngiliz amirali kuvvetlerine

Tenedos – Bozcaada’ya ricat emrini veriyor ve bu suretle fecaatler dolu bir gün sona ermiş bulunuyordu.

* * *

“Irresistible” ve “Ocean” saffı harp zırhlıları tahliye edilmiş olmakla beraber batmamışlar ve hâlâ su üstünde yüzmekte bulunmuşlardı. O gece “Vengeance” zırhlısı sabahın dört buçuğuna kadar yaralı arkadaşlarını Boğaz methalinde beyhude yere bekleyip durdu. Bu müddet içinde ise destroyerlerle balıkçı gemileri Boğaz’ın karanlık sularında yaralı zırhlıları arayıp tarıyorlardı. Fakat bu iki gemi mukadder akıbetlerine kavuşmuş ve batmış olacaklardı.

Biri (15000), diğeri (13000) tonluk bu bir çift zırhlı geminin içlerinde canlı tek bir fert bulunmadığı halde, Boğaz sularında serseri bir halde sürüklendiklerini bir göz önüne getirin. Gövdelerinde harp sancaklarını dalgalandıran bu umacı gemilerin akıntıların ve suların tesiriyle, kendilerini sevk ve idare edecek insan kudretinden mahrum bir halde, sürüklenip dolaşmaları gerçekte hazin bir şeydi. Bütün dünya sularında yapılmış uzun

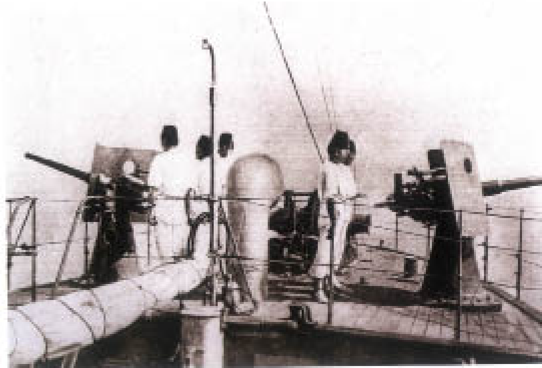
seferleri ve kıymetli hizmetleri sona ermiş, makineleri ebediyen durmuştu. Bu iki zırhlının topları artık bir daha gürlemeyecekti. Bir zamanlar lekesiz bir halde tertemiz duran güvertelerine artık zulmet ve harabî çökmüştü ve bu iki büyük harp vâhidine sarf olunan emekler ve dökülen göz nuru artık sona ermiş bulunuyordu.

Bir müddet daha bu bir çift bahtsız zırhlı, Boğaz'ın karanlık sularında, Asya ve Avrupa kıyılarının derin gölgeleri içinde, sağa sola sürüklendiler, daireler çizdiler ve nihayet delik deşik gövdeli tekneleri Boğaz'ın karanlık ve kurşun renkli suları yutup gitti.

* * *

18 Mart müttefikleri için pek uğursuz, lâkin düşman için de bir kurtuluş günü oldu. İstihkâmların ve Çanakkale kasabasının alevler içinde bırakılmış olduğu bir gerçekti. Fakat Boğazlar zorlanamamış ve İstanbul yolu da açılamamıştı. İngiliz amiralinin idaresi altındaki kuvvet dışarıdan bakılınca pek haşmetli ve azametli görünmekle beraber bu kuvvet altı milden fazla Boğaz'da ilerleyememiş ve kendilerini bekleyen (315) mayının dizili bulunduğu en dar noktaya iki milden fazla sokulmaya muvaffak olamamıştı. Buna mukabil İngiliz amirali, komutası altındaki (16) hattı harp zırhlısından üçünü kaybetmiş, diğer üçü de muharebeden çıkacak derecede ağır sakatlanmıştı.

Türk istihkâmlarına gelince İngiliz-Fransız mermilerinin bol bol sarf edilmiş olmalarına rağmen asla tahrip edilememişlerdi. Türklerin Asya sahilindeki (37) ağır topundan ancak iki tanesi yıkılmıştı. Düşmanın Avrupa kıyılarındaki (30) ağır topundan ise üç tanesi tahrip olunabilmişti. Bir sürü sahra ve havan topundan ise bir taneciği olsun berhava edilememişti.

Türk topçuları

Bu tecrübeden sonra müttefikler yalnız deniz kuvveti ile Boğaz'ı bir daha zorlamaya teşebbüs etmediler. 18 Mart Türkler için, kendilerini müstevlilerin pençelerinden kurtarmış olan mesut bir gündür ve bunu gururla kutlamakta yerden göğe kadar haklıdırlar. Çünkü onlar o gün pek kesin ve parlak bir zafer kazanmışlar, çok şerefli bir başarı elde etmişlerdir."

Bir Fransız Deniz Subayının Gördükleri

18 Mart Çanakkale hücumuna katılan Fransız donanmasından *Gaulois* zırhlısında bulunup o tarihî günü yaşamış olan Fransız deniz subaylarından Tabip Yüzbaşı *Laurent Moreau* ihtisaslarını şöyle anlatıyor:

16-17 Mart 1915

Yükseklerden Boğaz'ın berrak sularına hâkim olan deniz uçakları sayesinde sabit mayınların bulundukları yer kat'î olarak tespit edilebildi. İngiliz havacılarının Bozcaada'da yaptıkları tecrübeler sonunda şu cihet tamamıyla anlaşılmış oldu ki, dökülen mayınlardan hiçbirinin, dikkatli bir havacının gözünden kaçmasına imkân ve ihtimal yoktur ve bunlar havadan mükemmelen görülebilmektedir.

İşte bu hava keşifleri sonunda sabit oldu ki mayınlar arasında serbest bir geçit vardır ve bu geçitten zırhlılar Çanakkale ve Kilitbahir tesirli top ateşi altına alabilecek mesafeye kadar sokulabilirler.

Beklenmedik bir hâdise: Hasta olan başkumandanımız Amiral *Carden* istifa ederek memlekete dönmek için resmen müracaat ettiğinden yerine muavini Kontramiral *De Robeck* tayin olundu. Bu haberi bize, yarın yapılacak olan kat'î hücumdan evvel, bizim gemiye dostça bir ziyaret yapmaya gelmiş olan *Bouvet* zırhlısının subayları, getirdiler. Hep birlikte, donanmanın başından ayrılan sakallı, biraz beli bükük ve bir hayli sağır amiralin yerine geçen genç, sporcu ve kıpkırmızı çehreli yeni kumandanı nazarlarımızda canlandırdık. Doğrusu memnun olmadık da değil, çünkü memleketine dönecek olan ihtiyar amiral, teşebbüsün muvaffakiyete ereceğinden şüphe ediyor ve işleri sürüncemede bırakıp duruyordu. Bu itibarla *Carden'*in ayrılışı misafirlerimiz *Bouvet* zabitlerinin şevkini kırmak şöyle dursun, bilâkis heyecanlarını arttırıyor ve yarın ki teşebbüsün muvaffakiyeti şerefine kadehlerini kaldırmalarına mani olamıyordu.

Misafirlerimiz veda edip ayrılırlarken ellerimiz sıkış tarzlarından gençlik heyecanlarını pekâlâ hissetmiştik. Meğer bu el sıkışlar bir ebedî veda işareti olacakmış...

18 Mart 1915

Donanmanın yüksek kumandasında vuku bulan bu değişiklik plânda hiçbir tebeddül yaratmadı ve kat’î hücumun bugün yani Martın on sekizinde yapılacağı kesinleşti. Hiç şüphe yok ki mücadele çetin olacaktır. Şiddetli bombardımanlarla Boğaz’ın en dar geçidindeki tabya ve istihkâmları susturacağız:

18 Mart kurbanlarından : Ocean mayına çarpıyor.

Asya sahilinde “Çanakkale”, Avrupa kıyısında da “Kilitbahir”in dişleri sökülecek. Bu istihkâmların hepsi de, taşıdıkları topların kalibreleri bakımından, korkunç müdafaa tesisleridir.

Tabiatın sanki pek cazip Boğaz’a karşı garbın duya geldiği iştiha ve ihtirasları frenlemek ve kösteklemek için yarattığı, birbirinden ancak 1200 metre mesafedeki bu iki burun üstünde bütün müdafaa ve mukabele imkânlarını düşman kümelemiş.

Sabahın saat dokuzunda Fransız fırkası demir alıp gemilerin direkleri şapkasına harp bandıraları toka edildi ve Boğaz yolunu tuttuk. Amiral gemimiz *Suffren*, en önde, kıdem sırasıyla *Bouvet, Gaulois, Charlemagne* bir hat halinde Boğaz’a doğru ilerliyorlar. Uzaklarda, Boğaz’ın sarı topraklarına yakın bir mesafede birbirinden aynı uzaklıkta beş duman sütunu yükseliyor ufku matemli bir sise boğuyorlar. Bunların bizden evvel yola çıkmış olan İngilizlerin *Queen Elizabeth, Agamemnon*, *Inflexible, Lord Nelson* ve *Prens George* zırhlılarının dumanları olduğunda şüphe yok. Bu zırhlılar uzak mesafeden ilk olarak dar geçidin kalelerini top ateşi altına alacaklar.

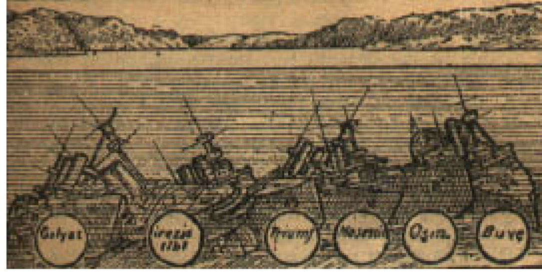
Önümüzde gök gürültüsünü andıran top sesleri başladıktan sonra biz de Boğaz’a giriyoruz. Geminin alt kısmındaki harp mevkiine inmeden evvel göğe, lâcivert denize, dalgalı dağlara ve mor gölgelerin belirttiği vadilere son bir nazar fırlatıyorum.

Saat 11.25 oldu. *Suffren*, Çiftlik bataryalarına karşı birkaç mermi savurdu. Ama biz atışa başlamak için İngiliz fırkasının “Çanak” ve “Kilitbahir”i susturmaya başlamalarını bekleyeceğiz ve ancak o zaman İngilizleri desteklemek için Boğaz’a sokulacak ve menzilleri daha kısa bataryaları ateş altına alacağız.

Saat 11.53’te Fransız fırkası ikiye ayrılıyor. *Suffren* ile *Bouvet* Anadolu kıyılarına, *Gaulois* ile *Charlemagne* de Avrupa sahillerine yaklaşıyorlar. Ayaklarımın altındaki pervane sarsıntılarını birdenbire hissetmez oldum. Acaba bu bir makine sakatlığı mı?.. Hayır, *Gaulois* aldığı emir mucibi durdurup, İngiliz gemilerinin önündeki mevkiini almak için beklemeğe

başlamış imiş. Nitekim saat 12.16 da fırkanın ikinci parçasının önderi olarak yeniden ilerlemeye başladı. Peşinden de *Charlemagne* geliyor. İki zırhlı nöbetleşe yer değiştirecekler ve Çanakkale mevkiine en yakın olan gemi, hedef olarak “Dardanos”a ve Anadolu kıyısındaki obüs bataryalarına ateş edecek ve bunlar susturulduktan sonra “Hamidiye” istihkâmını ateş altına alacak. Uzaktaki gemi ise, arkadaşının atışlarını zorlaştırıcı seyyar düşman bataryalarını susturacak.

Saat 12.38 de *Gaulois* büyük çaplı topları ve sancak (140) santimetrelikleriyle “Dardanos” a ateş açtı. Evvelâ Mezoforte[14] ateşi olarak başlayıp devamlı atışlar suretinde devam eden bu ateşten on dakika sonra istihkâmların topları sustular. (30.5)luk iki obüs istihkâm hatlarının tam üzerine isabet etmişti. Programın bu suretle birinci kısmı sona ermiş olduğundan *Gaulois* yerini arkadaşı *Charlemagne*’ye terk edecekti.

Türk Çanakkale'nin hırçın sularına gömülen düşman zırhlıları.

Bu sırada ateşimiz kesilmiş olduğundan düşman obüs bataryaları bize karşı pek şiddetli bir ateş açtılar. Düşman ateşinin girdibatları arasında sanki başı dönüyormuş gibi blockhouse adeta sendeliyor. Hilâlin salibe karşı asırlık kini bu çelik sağanağında tekrar canlanıyor ve mermiler, eski devrin mızrak ve yatağanlarından daha müthiş bir savletle, dolu gibi yağıyor. *Gaulois*, sintineden direklerinin tepesine kadar titriyor. Yukarıda, dördüncü güverteden, fırtına gibi, sıyrılıp geçen her obüs aşağıda çarpışmasını hissettiriyor ve bizim (30.5) luklar kadar haşin, ılık ve sert nefesini yüzlerimizde duyuyoruz.

Zırh kuşağa çarpan mermi ve serpintiler bazen boğuk, bazen de tiz madenî çığlıklar koparıyor. Bu mermileri biz mi savuruyoruz, yoksa bunları biz mi sineye çekiyoruz, anlamak kabil değil. Bu suallerin cevabını susan ağızlardan ziyade endişeli gözlerde okumak istiyoruz.

Birdenbire su geçmez kapı açılıyor ve eşikte kolları kan içinde bir dev beliriyor. Sırtında bir meşale gibi tüten bir fanilâ var. Dev, sarhoş bir adam gibi sendeliyor ve soluk bir tebessümle yarasını anlatıyor: Kıç güvertede, (30.5) 'luk taretin yakınında büyük çaplı bir Türk mermisi patlamış ve serpintileri taretin tarassut aralıklarından içeri sızarak top başındaki nişancıları ve numara efradını yaralamış.

Etlere saplanan çelik parçaları yaranın etrafını çabucak şişirtmiş, morartmışlar.

Taretlerin ve çıplak insan vücutlarının teri ile kötü kötü kokan bu acayip operasyon salonunda çelik duvarlar o kadar kızgın ki mikropların yaşamalarına imkân yok. Kulakları sağır eden top gürültüleri ve açılıp kapanan elektrik ışığı altında parlak nikel neşterler, kızıl şimşekler savurarak yaraları tehdit ediyorlar.

Ara sıra, yaraların etrafını arayan parmakların tazyiki altında yaradan bir demir parçası fırlıyor ve sert bir ıstırap küfrü işitiliyor.

Burada yanağa saplanmış bir obüs parçası, öte tarafta dizi parçalanmış bir serpinti, beri tarafta göğsün alt kısmından girip karına kadar nüfuz etmiş sıcak çelikler... Fakat yaralıların hepsinde müşterek bir alâmet var:

Yemyeşil olmuş benizler, renkleri kaçmış dudaklar, şaşkın bakışlı gözler... O gözler ki dayanılmaz bir uyku ihtiyacıyla ha şimdi kapandı, ha şimdi kapanacaklar hissini yaratıyorlar. Bazılarında biz gemi doktor ve cerrahlarının pek iyi bildiğimiz boğulma alâmetleri var: Barutun yanması yüzünden kanın kırmızı küryevatanın zehirlenmesi alâmetleri...

Hastalarımızı yatırmak lâzım. Biz de salonun, zırh kuşağa dayanan iskele duvarına birkaç gedikli tarafından ihtimamla yerleştirilmiş brandaları alıyor ve yaralıları yatırıyoruz. Şu kadar var ki, zırha çarpan serpintilerin ve obüs yağmurunun sesleri mükemmelen işitiliyor.

Ay o ne?... Daha şiddetli ve çok daha sürekli bir çarpma işittik. Anlaşılan mühim bir isabet aldık. Fakat aynı zamanda bu cehennemî gürültüyü bastıran, korkunç bir sarsıntı tavanımızı, yani zırh güverteyi tir tir titreterek sarsıyor. Hastanede birkaç kafa omuzlara gömülüyor ve bir ses yükseliyor:

- Hey Ulu Tanrım! Galiba bir gülle beynimize düştü!..

Şimdi dinamolar dairesine açılan kapı tarafından bir gidip gelme sesleri duyuyoruz. Bu dinamolar dairesinden aşağı inilince taret yatağının ve cephane deposunun bulunduğu mahalle gidilir. Bir ses avaz avaz bağırarak bir hartuç deposunun suya gömüldüğünü haber veriyor. Bu da ne?.. Acaba bir yangın başlangıcı mı?.. Belki de bir ihtiyat tedbiri olarak, cephanelik yakınında başlayan bu yangını önlemek için su muslukları açılmış olacak. Şayet vaziyet bu ise, telaş edecek bir şey yok ve tehlike önlenmiş demektir. Haydi işimize dönelim.

Lâkin hastanede neler görüyorum? Hangi beceriksiz acaba yere su devirmiş? Vallahi yerde su birikintisi fazlalaşıyor gibi geliyor bana ve galiba da yan taraftaki bölmeden sızıyor. Demek ki bizim önümüzdeki bölmeye sular dolmuş.

Şu halde işittiklerime göre baş tarafımızdan bir yara almış olacağız. Hattâ büyük bir ihtimal bu yara iskele baş omuzluğumuz tarafında olmalı, çünkü geminin iskele tarafına yavaş yavaş bayıldığını iyice duyuyorum.

Şimdi de su geçmez bölmenin dibinde, döşemeden on santimetre yükseklikteki bir delikten ince bir fıskiye gibi su fışkırmaya başladı. Demek ki bu su geçmez bölmenin kapısı arkasında su gittikçe yükseliyor, tabiî bölmeye tazyik de muttasıl artıyor. Alelacele yontulan bir tıkaç ve biraz da

üstübü ile delik çabucak kapatılıp suyun sızıntısı önleniyor ama hasta ve yaralıların döşekleri de sırsıklam olmuş. Bunları vakit kaybetmeden teknenin mihverine, yani taretin motoruna yakın kısma taşımak lâzım.

İyi ama su aralıksız yükselmekte, iskele bordamıza olan meyil de artmakta berdevam. Hastaların buhranlı durumunu merkez dairesine haber vermiş olduğumuz için, verilecek emri beklemekten başka şimdilik yapacak bir şey yok.

Gemiye suların hücum edip dolduğu yara, büyük ihtimale göre, zırhın altında bulunacağından, sadece suların istilâsı nazarı dikkate alınarak bu yaranın büyüklüğü ve ehemmiyeti hakkında bir fikir peyda edebilmek nasıl kabil olur? Acaba yaramız bir obüs deliğinden mi ibaret, yoksa ehemmiyetli bir yırtık mı? Şayet bu yara basit bir delikten ibaretse tıkayıp körletmek güç olmaz. Yok böyle değil de torpilin yahut mayının husule getirdiği geniş bir yara ise, bunu kapatmak imkân dahiline sığmaz. Bilmem ne dereceye kadar hakikate uyar ama, bize öyle geliyor ki teknenin meyli artmıyor, lâkin buna mukabil zırhlının başının gittikçe suya gömüldüğü, gün gibi aşikâr.

18 Mart hücumunda Fransız filosu hüsranla neticelenecek hücumlarına geçmek üzere hat halinde seyrederlerken.

Merkez dairesinin kapısı açıldı ve bizim hastane bölmesinde de gidip gelmeler başladı. Bir takım erler ve erbaşlar yanımızdan geçerken hastanenin tahliye edileceğini söylüyor-lar ve kendileri su hücumunun derecesini anlamak için teknenin derinliklerine iniyorlar.

Bir kumanda borusundan diğerine pasaparola[15] edilerek hastanenin tahliyesi emrolundu. Bu emir, kumandanın bulunduğu blockhouse'dan (kaptan köprüsü) verilmiş. Gemide olup bitenden dakikası dakikasına, saniyesi saniyesine haberdar edilen gemi süvarisinin bu tahliye emrini vermesi de gösteriyor ki vaziyet ciddî. Herkes hastaneden çıkmaya hazırlanıyor ama, yaralılar var ne her şeyden evvel onları düşünmek lâzım. Hattâ elimizi çabuk tutup zavallıları içinde yattıkları gölcüklerden bir an evvel kurtarmak lâzım. Bu gölcüklerde pansuman kutuları şimdiden yüzmeğe başladılar bile. Hastalarımızı ilk müdavat[16] dairesine kadar çıkarabilecek miyiz; acaba oraya da mermiler yağmıyor mu? Hiç de muhafazalı olmayan bu mevkide hiçbir hasar olmadığı haberini aldık. Düşman bataryaları da artık pek fâsılalı ateş ediyorlarmış: Demek ki hastalarımızı orada barındırabileceğiz. Haydi bakalım çocuklar, ileri, merdivenlere!.. Pekâlâ! Tırmanacağımız bir kat daha kaldı!

• Buraya gelin delikanlılar!.. Hafif yaralılar otursunlar diğerleri yattıkları yerden kıpırdamasınlar.

Kimse davranmıyor.

İyi ama muayene dairesinde, muayene yatağının muşambası üzerine çökmüş olan şu erbaş da kim? Kendisini tanımıyorum. Zaten evvelce görmüş olsaydım bile, yüzünün solgunluğu o kadar acayip ki, tanımakta müşkülât çekerdim: Sabit ve haddinden fazla büyümüş göz bebekleri ve ağzın kenarından sızan beyaz köpükler, sonra yamaktan ince ve kıpkırmızı bir kan akıntısı. Kendisine kim olduğunu soruyorum, cevap vermeden yüzüme bakıyor. Hayretler içindeyim

Nihayet biri alçak sesle:

- *Bouvet* mürettabatından... diye fısıldıyor.

Allah, Allah! *Bouvet*’nin mürettebatından bir gemicinin bizim gemide ne işi var?

- *Bouvet* alabora olup battı da...

Ve karşımdaki omzuna elimi koyduğum vakit elbisesinin sırsıklam olduğunu görüyorum. Demek ki tedavi edeceğim zavallı, yarı yarıya boğulmuş bir gemici. Yüzerek kurtulmak için gemiden atlamış ve kuvvetten düşmeğe başladığı bir sırada çekip denizden çıkarmışlar. *Bouvet*’nin mürettebatındanmış!... Şu halde zırhlının yedi yüze varan mürettebatı, daha dün bizi ziyarete gelen genç, neşeli arkadaşlar, demek ki gemi ile batıp gitmişler ha!...

Kaportaya fırlıyorum. Önümde masmavi gökten, lâcivert denizden ve pembe dağlardan başka görünürde hiçbir şey yok.

Çabuk bu zavallıyı soysunlar, onu ısıtsınlar, sürekli ve şiddetli ovalamalar yapılsın!..

Biraz kendine gelince kendisinden bir şeyler sorabilir, yanındakilerden biraz malûmat elde edebilir miyim acaba?..

Yarı ölü gemicinin dudakları kilitli; yanındakilerin de fazla bir bilgileri yok. Hah işte biraz daha canlı görünen başka kazazedeler göründüler. Onlar da tir tir titriyorlar onların da gözleri hayret ve dehşetten fal taşı gibi açılmış, onlarında olandan bitenden pek haberleri yok. Zoraki tebessüm etmeğe çalışıyorlar ama, kolları, bacakları buz gibi soğuk, nabız atışları belli belirsiz ve zorlukla nefes alabiliyorlar. Bir kere de oturup çöktüler mi reaksiyon derhal başlıyor, büyük yorgunluk ve zaaf kendini gösteriyor ve bayılıyorlar.

Bunlardan bazıları çırılçıplak, diğerleri de elbiselerini arkalarından çıkarıp atmaya bile vakit bulamamışlar. Bazıları da bizim gemiye çıktıktan sonra bizimkiler tarafından alelâcele giydirilmişler. Bir erbaş bir kazazedeye balıkçı muşambasını giydirmiş, Mülâzım “Noué” ise kendisine atılan battaniyeyi methede ede bitiremiyor. Başka bir gemicinin yüzerken kolu çıkmış. Çıkık kolunu diğer koluyla tutarak inleye inleye bir duruşu var ki yürek dayanmaz. Fakat ıstırabı o kadar fazla ki derhal kolunu yerine oturtmak imkânsız. Birinden diğerine koşmamız, alıklaşmış bu heykellere biraz can vermemiz lâzım. İyi ama acaba biz de batmak üzere bulunmuyor

muyuz ve şimdiden sarıp sarmalayarak yatırdığımız bu zavallıları kefenlerine sarmış olmuyor muyuz? Başımı bir lombozdan çıkararak dışarıya bakıyorum. Vay canına! Deniz bize o kadar yaklaşmış, daha doğrusu teknenin başı denize o kadar gömülmüş ki, bana bir sandaldan denize bakıyormuşum gibi geldi.

Beni alelâcele kıç taraftan çağırdılar. Denizden yarı ölü bir halde çıkarılan Mülâzım “Bécam”i kendini bilmez bir halde kamaraya uzatmışlar. Bu genç arkadaş bizim gemi subaylarındandı, fakat sekiz gün evvel amiralin bir emri üzerine *Bouvet*’de bir vazifeye tâyin edilmişti. Zaten *Bouvet*’nin devrilip battığını haber aldığımız vakit ilk düşündüğümüz arkadaş kendisi olmuştu. Acaba nasıl mucize eseri olarak taretinden fırlayıp çıkmış, geminin kaynadığı noktada hâsıl olan girdaplardan yakasına kurtarıp yüzebilmiş ve nihayet kendisini kaybettikten sonra gözlerini açınca pekiyi tanıdığı çehrelerle karşılaşmıştı. Buna bizim şaştığımız kadar kendisi de şaşırıyordu.

Uzun müddet, bir erbaşla tahta bir kovaya yapışıp ölümle pençeleşmiş, sonra artık kuvveti tükenip tam parmaklarını gevşeteceği sırada kuvvetli on bilek tarafından yakalanarak kurtarılmıştı. Yanına geldiğim vakit uyuyordu. Göğsü sıkıntı ile kabarıp iniyor ve ara sıra şiddetli bir ihtilâçla sarsılıyordu. Nihayet uyandı ve tuzlu ağzı ile susamış olduğunu haber verdi:

• Çabuk biraz alkol!..

Feryadımı işitmiş olan bir aşçı neferi sargı yerine koşup bir şişe getirdi ama, acele ile getirdiği kâfurulu ispirto değil miymiş? Neyse tekrar koşup istediğimi getirebildi.

Bu heyecanlı mukadderat dakikalarında fikirler, dimağlar da birbirini karmakarışık bir halde ve süratle kovalarlar ve insan düşüncesizce hareketlerde bulunmamak için âdeta kendisini zorlamak mecburiyetinde kalır. Muhakeme de çaresiz kalınca, olanı biteni kaza ve kadere bağlayıp işin içinden sıyrılmak ister!

Gemiyi tahliye için herkes vazife başına çağrıldı. Demek ki, biz de batıyoruz.

Birinci vardiya efradı can kurtaranlara binmek üzere güvertede tabur olacaklar. Birkaç dakika için çıktığım güvertede iki zabit sakin sakin konuşuyorlar: Sırtına bir mülâzım üniforması geçirmiş olan Yüzbaşı

“Thevenard” ile Mülâzım “Simon”. Bu iki zabit de *Bouvet*’nin kurtarılmış olan subaylarından. Fakat ikisi de gayet iyi yüzücü oldukları için kendilerini kurtarmaya gelen sandallara yüzerek yaklaşmışlar ve kurtarılmışlar.

Şimdi gemi Boğaz’ın ağzına varmış bulunuyor. Yavaş, gayet yavaş, pervane ancak 25 devir yaparak, belli belirsiz bir süratle bu Allah’ın belâsı geçitten çıkmaya çabalıyoruz. Su dola dola gittikçe sulara gömülüp batıp gitmeyi önlemek için bir çaremiz var: Gemiyi Kumkale’nin doğusundaki Türk kıyılarına oturtmak, ama bu takdirde manevradan âciz bir halde bataryaların ateşine maruz kalıp mükemmel bir sabit hedef olmaz mıyız? Zaten süvarimiz “Biard” bu teklife:

• Açıkta, derin suda batmayı tercih ederim, cevabını vermiş.

Ve işte bu yüzdendir ki, bizi harp dışı görünce üzerimize çullanan düşmanın sahra bataryalarına rağmen, hiçbir şey olmamış gibi ve süratimizi arttırmadan yolumuza devam ediyoruz.

Burada, solumuzda hâlâ ateşe devam olunuyor ve top sesleri, üzerinde açıkta dolaştığımız şu istikbali meşkûk güvertede kulaklarımızı kamçılıyor. Bu top sesleri amiral tarafından yardımımıza gönderilen *Charlemagne* zırhlısının bize ateş eden düşman bataryalarına savurduğu yaylımlardan gelmektedir.

Sancak bordamızda, âdeta bize sürünürcesine aksi istikamette İngiliz zırhlıları birer birer geçiriyorlar. Bunlar İngilizlerin arkadaşlarını değiştirecek olan *Vengeance, Ocean, Irresistible, Majestic, ve Swiftsure* zırhlıları ki, programa uyarak, harp eden altı arkadaşlarının yerini alacaklar. Hiç şüphe yok ki bunlar *Bouvet*’nin batmış olduğunu ve bizim *Gaulois*’nın da feci bir şekilde hırpalanmış bulunduğunu ve belki de aynı akıbete uğrayacaklarını pekâlâ biliyorlar. Fakat ne zararı var! tereddütsüz, harp mevkilerini almaya seğirtiyorlar. *Bouvet*’nin alabora olduğu, bizim de biraz evvel yaralandığımız noktaya koşuyorlar, mayınların kaynaştığı noktaya... Çünkü artık şüphe ve tereddüde mahal yok ki bizim *Bouvet* bir mayına çarparak batmıştır. Hemen hemen hissedilmeyen bir sadmeyi müteakip koca zırhlı bir bordasına bayılmaya başlamış ve Yüzbaşı “Thevenard” içinde bulunduğu blockhouse’dan kendini birdenbire evvelâ zırhlının karinesinde, sonra da suda bulmuş ve karine suların altında kaybolduktan sonra denizin

yüzünde bir müddet yalnız bacalar görülür kalmış, sonra onlar da korkunç bir kaynaşma arasında gömülüp gitmişler.

* * *

Tekrar aşağıya indim. Çünkü kurtarılması gereken sıhhî malzeme ve ilâçlar var, pansuman kutuları var. Yaralılar dairesinde kalmış olan bu sıhhî malzemeye ihtiyacımız olabilir.

Vakıa su bir hayli yükselmiş ama, su üstünde yüzen sandıkları avlayıp merdivenlerden çıkarmak pekâlâ kabil. Cerrahî âletlere gelince, bunları kurtarmaktan ümidi kesmek lâzım, zira bölme su ile dolmuş. Sargı yerinden geçerken karanlıkta birisiyle çarpıştım. Mülâzım “Plumeseaud” imiş. Kıç tarette topçu neferleriyle birlikte harp ederken yaralanmış ve yarasını sardırmaya gelmiş. Bir serpinti parçasıyla kırılmış dişinin yanında yarılmış dudağından hâlâ kan sızıyordu.

Yeniden borazan “Bölükler yerlerine!..” emrini çaldı. Talimatname mucibince, batmak üzere bulunan bir gemiden evvelâ hasta ve yaralılar tahliye edilir. Hastaneye koşarak adamlarıma keyfiyeti bildirdim. Bizim yaralıların hepsi hastabakıcıların nezareti altında uyuyup kalmışlar.

• Haydi kalkın bakalım çocuklar! Başka gemiye geçeceksiniz. *Gaulois* da tehlikede... Burası da emin bir yer değil...

• Nasıl?.. *Gaulois* da mı batıyor?..

Ve *Bouvet*’den kurtulanlar bu yeni kâbus karşısında gözlerini alabildiğine açıp birbirlerinin yüzüne baka kalıyorlar.

Mantolara, yatak çarşaflarına, battaniyelere sımsıkı sarılan hastalar, yaralılar ve *Bouvet* felâketzedeleri yavaş yavaş üçüncü güverteye çıkarılıyorlar. Bu kafileye talimatname gereği Doktor “Lepeuple” nezaret ve kumanda ediyor ve yine talimatname gereğince, onların bordamıza yanaşmış olan İngiliz vapuruna sağ salim nakillerinden kendisi mesul.

Fakat aynı zamanda süvarinin gemideki izdihamı önlemek için çıkarmayı kararlaştırdığı birinci vardiya efradını da tahliye gerek. Aralarında dolaştığım bu efrat da güvertede tabur olmuşlar, sıralarını bekliyorlar. Çoğu, belki de denize atlamak icap edecektir diye, bir an evvel çıkarabilmek için,

pantalonlarının parçalarını sökmüşler. Sessiz sedasız, onar onar tahta ve ipten merdivenlerden inip kendilerini alacak sandalları bekliyorlar. Bu yardım sandalları ise her taraftan seğirtip gelmekteler. Kruvazörler, torpidolar ve bütün İngiliz gemileri sandallarını mayna etmişler. Süratli hücum botlarından, güverteli küçük vapurlardan tutun da, narin futalara varıncaya kadar her cins ve nevi merakip[17] imdadımıza koşuyorlar. Ve bütün bu insanların hepsi neşeli; gülüşüp bağrışmaktalar. İnsan bunları görünce batmak üzere bulunan bir zırhlıya yardımdan ziyade, deniz yarışlarında bulunuyormuş hissine kapılıyor.

Ne panik var, ne acele, hattâ ne de sabırsızlık. Sadece müşteri avına çıkmış sandalcıların telâşı gibi insan kurtarmak telaşı kendini gösteriyor. Hattâ çocuk denilecek yaşta bir İngiliz zabit namzedi, teknesinin bomboş durduğunu görünce, ince bir sesle megafonundan haykırıyor:

• Sizi kabule tamamıyla hazırım!..

Cömert bir İngiliz kalbinden fışkıran İngilizce bir gemici cümlesinin bu kelime kelime tercümesi karşısında müteessir olmamak kabil değil.

* * *

Vaziyet gittikçe ciddileşiyor: Gittikçe baş tarafımız suya gömülüyor; ve tam bu esnada -saatim tam dördü çeyrek geçtiğini gösteriyor –notlarım zırhlının kıç 14 santimetrelik topları hizasına kadar, yani boyunun yarısından fazlasının sulara gömüldüğünü gösteriyor. Suların dolduğu bölmelerin perdeleri tazyike dayanamayıp çökmüş olacaklar ki, baş cephaneliklerden başka makine dairesi de suların hücumuna maruz kalmak üzere.

Bu kadar yavaş giden tahliye ameliyesiyle sayısı altı yüze varan mürettebatın yarısını bile kurtarmaya imkân yok. Bereket versin ki iki büyük İngiliz destroyeri, *Mosquito ile Chelmer* bize yaklaşarak, kıç tarafından bordamıza rampa ettiler ve bir iki halat atıp tekneler arasında birkaç kalas uzattılar da tahliye ameliyesi hızlandırılmış oldu.

Efrat birbirine lâf atıyorlar:

• Sen de geliyor musun Kerdonkuf?

• Hayır, ben ikinci vardiyadanım.

• O halde bana torbamı at!

Ve emre aykırı olarak, torbalar, gemicilerin biricik serveti ve varlığı olan torbalar gemiden gemiye uçuşuyorlar. O torbalar ki, içinde iş ve izin elbiselerinden başka, örme fanilâlar, bilhassa analardan, babalardan ve sevgililerden gelme kıymetli mektuplar ve resimler bulunur. Öyle ki, bu torbaları fırlatan arkadaş yanlış şavullayıp[18] da kıymetli torba denize düştü mü, torbanın sahibinin arkadaşına fırlattığı azar ve serzeniş dolu bakış görülecek bir şeydir.

Şimdi artık zırhlının kıç güvertesinde daha az bir kalabalık kaldı. İkinci vardiya postalarına mensup birkaç nefer, gemi battığı takdirde denize atılıp birer can simidi vazifesi görür diye kıç güverteye çıkarılmış olan sandık, masa, iskemle gibi karmakarışık eşya arasında dolaşıp duruyorlar. Halbuki bunların, yüzlerce insan hep birlikte denize döküldükleri vakit gerçekten işe yarayabileceklerine ben kendi hesabıma ihtimal veremem.

Kıç güverte hizmetlerine bakan Yüzbaşı "Ravel"le birkaç kelime konuştuk. Bu zabit baş taraftaki tarette vazife görürken *Bouvet*'nin batışını görmüş. Müşahedelerini şöyle anlattı:

• *Bouvet*'nin manevrasını takip için dürbünle gemiye bakıyordum. Biz de atışımızı onun atışlarına uydurmak mecburiyetinde olduğumuz için tam o sırada zırhlıya dikkatle bakıyordum. Birdenbire zırhlının sancak bordasına meylettiğini gördüm. Acaba yanlış mı görüyordum? Allah, Allah! *Bouvet*'ye ne oldu? Geminin doğrulacağını ve bunun bir yalpa olduğunu sanıyordum. Fakat hayır, galiba yanlış görüyorum. Dürbünü indirdim, camlarını sildim, gözlerimi uğuşturdum, tekrar baktım. Hay Allah cezasını versin! Bu sefer herhangi bir şüpheye mahal yoktu. Güverte ve bacalar daha şimdiden su altında kalmışlardı. *Bouvet*'nin bordasındaki (27) santimetrelik topun namlusu suya temas ederek beyaz köpükler hasıl ediyordu.

Taretimdeki efrat:

• *Bouvet* batıyor! diye haykırıştılar.

Ben ise hala bakıyor, fakat zırhlının bir an evvel bulunduğu noktada bir duman bulutundan başka bir şey göremiyordum.

Sordum:

• Bütün bunlar pek çabuk olup bitti değil mi?

• Bir dakika bile sürmedi.

* * *

Gittikçe dikleşen bir kaypak yokuş halini alan kıç güverteden ayrıldım. Başka bir gemiye geçtiğimiz takdirde ihtiyacım olabilecek değiştirme çamaşırı vesaireyi toplayıp bir paket yapmak üzere kamarama geldim. Fakat her şeyden evvel denize atlamak veyahut gemi battığı takdirde denize yuvarlanmak durumunda kurtulmamı sağlayacak bir cankurtaran kemeri tedarik etmem belki de her şeyden ziyade ihtiyacım olan bir şeydi. Fakat bu muhali temenni etmekten farksızdı. Çünkü *Gaulois* da böyle şeyler yoktu. Mevcut olan tek tük tahliye simit ve kemerlerini de mürettebat çoktan almış bulunuyorlardı. Halbuki her dakika zırhlı alabora olarak batabilirdi. Çünkü baş bölmeler birer birer su ile dolarak bunların pedeleri evvelâ şişiyorlar, sonra patlıyorlardı. Yürürken fevkalâde miyop gözleriyle civardaki dağları seyreden üçüncü Komiser “Blazer”e rastladım. Beni görünce:

• Her şey yolunda, dedi, kasa ile evrak ve vesaiki kurtardım!.

Kamaramda alelacele birkaç elbise ve çamaşırı sarıp paket yaptım. Sonra yazılarımı, gençlik kitaplarımı ve daha nice pek kıymetli pek çok şeylerin bulunduğu mahalle koştum. Fakat acele ile bunlar arasında bir seçme yapmak icap edince herhangi birini diğerinden fazla kıymetli bulamadım. Vakit geçiyordu ve geminin alt tarafında fazla kalmak ihtiyata uymayabilirdi. Ben de kitaplarımı ve defterlerimi kendi mukadderatlarına terk etmek kararını verdim. Halbuki bunlardan ayrılmak bana ne kadar güç gelmişti ve bu itibarla, kendisi kadar torbasını da düşünen gemiciye yerden göğe kadar hak vermiştim.

Yeniden alt güverteden geçerken, suların tekneyi istilasıyla mücadele eden ve durup dinlenmeden su basan tulumbaların muttarit, süratli ve boğuk sesleri duyuluyordu. Kazan dairesine inen kaportanın biraz gerisinde, bir makineden şelâle gibi akan suların şırıltıları arasında bir gedikli makinistin telaşlı telaşlı gidip geldiğini gördüm.

• Orada ne yapıyorsunuz? Geminin tahliyesinin emredildiğini duymadınız mı?

Beni selâmlayarak cevap verdi:

• Tahliye emri bize ait değil efendim!

Gerçek unutmuşum: Çarkçılar ve ateşçiler sonuna kadar aşağıda, vazifeleri başında kalmak mecburiyetindedirler ve gedikli bana bu cevabı verdikten sonra demir merdivenin başından aşağıya doğru süratle inen şu mavi elbiseli sırtın bir kahraman sırtı olduğunu, bu sessiz sedasız cesaret ve feragate içimden imrenerek, bir kere daha tasdik ettim.

* * *

Üçüncü güvertenin yüksekliğinden, bordamıza bir sürü sandal ve filikanın bağlı olduğunu görüyorum. Bu halimizle bir Afrika Limanı'na giren bir yolcu vapuruna ne kadar benziyoruz. Bütün bunlar korktuğumuz hadise vuku bulursa, yani batacak olursak, bize yardım için hazır duran teknelerdir.

Bir cankurtaran sandalından bir İngiliz zabiti, teknenin boş duran oturaklarını göstererek, bize davet işaretleri yapıyor. Biz de kendisine, elle, dostane bir teşekkür işaretiyle mukabele ediyoruz.

Hiç şüphe yok ki bizi uzaktan takip eden *Charlemagne*'in *Suffren*'in iş kampanyaları, İngiliz kruvazör ve destroyerlerinin tekneleri bizim burnumuz suda, yarı batmış bir halde seyrettiğimizi görünce, bizi ancak bir mucizenin kurtarabileceğini sanıyorlar olmalı ki, bir türlü peşimizi bırakmak istemiyorlar. Daha demin, birinci vardiya efradının tahliyesinden evvel *Bouvet* mürettebatından kurtarılmış olan Yüzbaşı "Kernel" bizim gemiye çıkmak istememiş, gülerek:

• Teşekkür ederim, siz de batacaksınız! Cevabını vermiş imiş.

* * *

Modası geçmiş, on yedi yıllık bu eski tekneler, ciddî ve fennî bölme tertibatından mahrum bulundukları için elbette ki böyle ağır darbelere mukavemet edemezler.

Mamafih farkında olmadan yavaş yavaş evvelâ Kumkale’yi, sonra Orhaniye’yi geçmiş ve Yenişehir’in önüne varmıştık. Süvarimiz kumanda köprüsünden inerek, kumral yelpaze sakalı deriden ceketinin önünde havaya kalkmış bir halde salondan geçerek hususî dairesine girdi.

• Emirber, çabuk redingotumu ve nişanlarımı getir.

• Baş üstüne kumandan.

Bir dolabın karanlıkları arasında kaybolan emirber neferi bir türlü meydana çıkmaz.

• Biraz elini çabuk tut evlât, vakit geçiyor.

• Baş üstüne kumandan.

Emirber neferi titreyerek, nişanları birer birer süvarinin göğsüne iğnelemekle meşgul.

Şayet yarım dakikada bu işi bitiremezsen beynini dağıtırım!..

Ve on beş saniye sonra süvari iki sayılı kıyafetiyle –yani resmi kabul üniformasıyla- odasından çıkarak tekrar kaptan köprüsündeki yerini alıyor ve şu kısa emri veriyor:

• Sürati iki misline çıkarın! Makineler elli devre çalışsınlar, rota da Merkep adaları!..

Şayet her şey yolunda giderse, süvarimiz Merkep adalarında baştan kara etmek niyetinde idi. Fakat bu adalara varmak için çiğnenecek daha on bir deniz mili vardı.

Teknemiz o kadar ağırlaşmıştı ki, uskurların sarsıntılarını hemen hemen hiç hissetmiyorduk. Bunların ne kadar ağır başlı bir yavaşlık içinde döndüklerini anlamak için kıç taraftan eğilip teknenin suların üstünde bıraktığı ize ve köpüklere dikkat etmek kâfi idi. Zaten geminin başı o kadar suya gömülmüş ve kıç tarafı o derece havaya kalkmıştı ki pervane kanatlarının yarısı suda, yarısı havada dönüyorlardı ve insan bir deniz kulesinden aşağıya bakıyormuş hissine kapılıyordu.

* * *

Artık yaramızın nerede olduğu da kat'î olarak anlaşılmıştı. Yara, su sintinesi hizasında açılmış ve evvelâ burası dolduktan sonra yelken dairesine ve diğer komşu bölmelere hücum ederek istilâ etmişti. Bölme perdeleri büyük tazyike karşı koyamayarak birer birer çöktüklerinden, yeni bölmeleri sular istilâ etmiş ve bu suretle geminin başı ağırlaşarak sulara gömülmüştü. Tek ümidimiz sonuncu perdenin mukavemetinde idi. Şayet oda çökecek olursa, kaynayıp gittiğimizin resmi idi.

Saatim, beşe çeyrek kalayı gösteriyor. Yarım saatten beri baş tarafımız biraz daha suya gömüldü. Fazla olarak geminin iskele bordasına meyli de dakikalar geçtikçe ziyadeleşiyor. Bereket versin ki pek kararsız muvazenemizi bozacak hiçbir dalga yok. Denizin yüzü, sanki can çekişmemizde bizi rahatsız etmek istemiyormuş gibi, çarşaf gibi düz ve çırpıntısız...

Bir kenara oturmuş bir gedikli ile lâf atıyorum. Uzun sarkık bıyıklı bir deniz çocuğu olan muhatabım yaraya bir Makarof hasır tıkacı vuran adamdır. İnce halattan yapılmış olan bu palet, tıpkı bir yarayı saran sargı bezi gibi, çelik devlerin teknelerinde açılan yaraları sarar. Bu anadan doğma gemici delikanlı, manevranın başarı ile neticeleneceğinde şüphe bile etmediğinden, geminin ne şekilde baştan kara edeceğini bana uzun uzun anlatıyor. Onun fikrince, kumluk sahili bir sapan gibi çizerek yavaş yavaş kendisine bir yol açarmış. Kıç taraf ise yüzermiş. Bunun üzerine tulumbalar çalıştırılarak baş taraf hafifletilir, yara tıkaç ve üstübü ile üstünkörü kapatıldıktan sonra gemi Fransa'da veyahut daha yakın bir müttefik devlet limanında havuza alınır, yeni şac levhalar ve yeni somunlarla tekne eskisinden daha sağlam bir hale getirilmiş. Otuz yıl denizlerde dolaşmış bu hakiki deniz kurdu için bütün bunlar ne kadar sade, ne derece tabiî şeylerdi. Kendi kendime iyimserliğin ve neşenin dünyada paha biçilemeyecek birer kıymet ve tükenmez birer hazine olduklarını bir kere daha takdir ettim.

* * *

Kıç taret yakınında patlayıp zırh güvertede açmış olduğu derin ve geniş yırtığın etrafında elleri cebinde dolaşan Yüzbaşı “Thevenard”a, batan gemisindeki bazı ahbaplarım hakkında sualler sordum. *Gaulois*'nın eski subaylarından olup *Bouvet*'ye nakletmiş olan bir mülâzım dostumla, tıpkı benim gibi teknenin derinliklerinde iş gören doktor arkadaşlarından biri

infilâk yüzünden gafil avlanmış olacaklar ki kendilerini gören olmamış. Yalnız Doktor “Kahuzak”ı kıç tarette yaralananların tedavileri için yukarıya çağırmışlar, o da yukarıya çıkmış ve sonuna kadar yaralıların yanında kalmış ama, sonradan ne olduğu meçhul. Geminin ikinci süvarisi firkateyn kaptanı “Otrik”de infilâk esnasında kilerde imiş. İnfilâkı işitince:

• Gideyim, bakayım ne oluyor? demiş ve ondan da bir haber alınamamış.

Hiç şüphe yok ki batan zırhlıdan pek çok kimse denize atlamış olacaklar ama, kaç tanesi kurtarılabilmiş? Mesele burada.

İzahı imkânsız ve şaşırtıcı bir olay varsa o da böyle büyük tehlike anlarında insanın şuurunu hemen hemen kaybedip en ehemmiyetsiz bir şeye büyük bir ehemmiyet verdikleridir. Meselâ bizim *Bouvet*’nin denize dökülmüş subaylarından biri geminin seyir haritasını eline alıp sanki pek kıymettar bir şeymiş gibi onu bir türlü bırakmaya razı olmamasıydı. Rus-Japon muharebesinde de, “Semenof”un hâtıralarında kaydetmiş olduğu gibi alev alev yanan Rus amiral gemisinde bir subay, bir kutu kibrit üzere ateşler içindeki kamaraya koşmuş...

Yüzbaşı “Thevenard”la lâf atıyoruz:

• Bir sigara almaz mısınız doktor?

• Teşekkür ederim yüzbaşım. Siz, *Bouvet* batarken blockhouse da idiniz değil mi? İleride bu mesele hakkında kaleme alacağım esere faydası dokunabilecek müşahedelerinizi öğrenebilir miyim?

Zabit anlatmaya başlıyor:

• Fırkamız gelip İngiliz zırhlılarını desteklemeden evvel Türklerin havan ve sahra topları ateşleri pek şiddetli idi. Siyah dumanlar –ki bunlar ya şarapneldi, yahut da mermilerin sükût noktalarını gösteren füzelerdi- *Queen, Elizabeth, Inflexible* ve *Lord Nelson*’un üzerinde âdeta bir bulut teşkil etmişlerdi. Öğleye doğru “Çanak”ın sol tarafında bir yangın çıkmış, büyük ihtimale göre bir cephanelik ateş almış, alev alev yanıyordu.

Gaulois ateş kesip de yerini *Charlemagne*’ye terk ettiği vakit bir düşman obüs bataryası *Prens George* zırhlısına karşı dört salvo ateşi yaptı, bu İngiliz zırhlısının kaptan köprüsünün yarısını denize uçurdu. İki mermi de bizim pek yakınımıza düştü. Sonra *Charlemagne* Hamidiye istihkâmına ateş

ederken iki obüs mermisi daha sancak baş omuzluğumuzun beş on metre ilerisine düştü.

Saat 1.50'de amiral gemimiz *Suffren* İngiliz gemilerinin arkasında bir hat teşkil etmemiz emrini verdi ve bu emir üzerine bizde ateşi bilhassa tesirli olan bir düşman bataryasının faaliyet sahasına girmiş olduk. Bu bataryanın mermileri evvelâ baş tarafımızdan on ilâ elli metre açığa düştükten sonra bize isabetler teminine başladı. İşte (30.5) luk top taretimizin yanında patlayıp orada büyük bir yangının çıkmasına sebep olan mermi bu bataryanın savurduğu obüslerden biri idi. Zırhın altından teknemizi delen mermi de, şayet bu bir mayın değilse, bu bataryanın mermilerinden biri olsa gerektir.

• Vakıa bunun ispatı pek de kolay bir şey değil ama, bu sabit yahut seyyar torpidolardan hiçbirini görebildiniz mi?

• Saat 12.30' a doğru atışlarımıza başlamadan evvel, bizden pek uzakta olmayan bir noktada akıntı tarafından sürüklenen kurşunî iki tane şamandıra gibi bir şey gördük. Türklerin seyir hayatımızı tâyin için buralara şamandıra atacak kadar, nezaketi ileri götürmüş olacaklarını sanmam ve aksi sabit oluncaya kadar da bunların bal gibi sabit mayın olduklarına âcizane kanaatim vardır. Sonra *Charlemagne* yerimize geçip de biz sağımıza doğru açıldığımız vakit sancak bordamızdan dört beş yüz metre ileride iki beyaz cismin yüzdüğünü gördüm ki bunların da mayın olduklarına yemin edebilirim. Fakat bereket versin ki bunlar çok uzakta idiler ve ilk ikisini imha için yaptığımız gibi bunları imha için barutumuzu israf etmedik doğrusu.

• Peki, *Bouvet* ne zaman bu mayınlara çarptı?

• Atışları bitirip saat 1.55' te *Suffren'e* iltihak ederken (27) santimetrelik borda tareti istikametinde bir su sütununun, sonra alevlerin ve nihayet sarımtırak bir dumanın yükseldiği görüldü. Gemi hemen bu tarafa 90 derecelik bir meyil yaptı. Oturaklarından fırlayan taretler, birbiri ardınca denize yuvarlanıyorlar ve infilâktan tam elli beş saniye sonra koca zırhlı alabora karinesi su üstünde kalıyor ve sonra batıp gidiyordu.

Elli beş saniye! Yani bir dakikadan az bir müddet!..

Zabitle benim gözlerimiz cehennemi bir dehşet manzarası seyretmek istemiyormuş gibi korkuyla kapanıyorlar. Acaba bu kısa, bir dakikadan kısa bir müddet içinde geçen hakikî korkunç dramı, dehşet sahnesini, hayalinde olsun yaratabilecek bir insan muhayyelesi mevcut mudur? Acaba bu ana baba dakikasında taretler ve topları, su geçmez bölmeler ve bunların demir, çelik eşyası ne oldular? Kıpkırmızı cehennemi andıran kazan dairesinde ne haileler geçti? Birdenbire bastıran karanlıklar içinde yükselen dehşet ve ıstırap feryatları; yuvarlanan, tekerlenen ağır demir eşyanın altında ezilen ve hurdahâş olan insan et ve kemiklerinden fışkıran avazeleri düşünmek bile tüyleri ürpertiyor, döşeme oluveren tavanlar ve tavanlaşan döşemeler üstünde yürümeğe, ilerlemeğe çalışanların faydasız gayret ve neticesiz didinmeleri de göz önüne getirilecek olursa, böyle cehennemî bir manzaranın meşhur “Dante”nin değil, hiçbir insanın akıl ve hayalinden dahi geçmeyeceği muhakkaktır.

Her ikimiz de silkinerek bu korkunç kâbustan uyanıyoruz.

• *Charlemagne* kazasız, belâsız badireyi atlattı; sanırım *Suffren*’e de bir şey olmadı?

• *Suffren* isabetler almış olsa gerek. Anadolu sahiline ateş ederken kazmatlarından birisinden kızıl bir alevin yükseldiğini ben gözlerimle gördüm.

• Ya biz?.. Blockhousedan *Gaulois*’nın da vurulduğunu fark ettiniz mi?

• Vallahi azizim, başımızdan ıslıklar çalarak o kadar mermi geçiyor, etrafımızdan o kadar çok infilâklar oluyordu ki... Hele bizzat kendi atışlarımızın sadmeleri ve topların sarsıntıları arasında kendimizin torpile çarpmamızdan doğan sadmeyi bile iyice duymadık. Siz ki, teknenin alt kısmında sadmeyi iyice hissettiğinizi söylüyorsunuz, siz bile aldığımız yaranın ehemmiyetini ancak hartuç� dairesinin kapısı açılıp da suların hücumunu gördükten sonra anlamış olmadınız mı?..

* * *

Tatlı tatlı konuşuyoruz ve biz konuşurken geçen her dakika baştan kara edeceğimiz Merkep Adası’yla aramızdaki mesafeyi kısaltıyor. Karşımızda “Tavşan” Adaları grubundan “Drepano” adacığı, akşamın matemli serabı

içinde, gittikçe yaklaşan kocaman bir tekne gibi, sisler içinde yüzer gibi görünüyor. Bu zavallı adacık hem fakir, hem de çıplak. Hattâ ne bir tutam yeşilliği ne de üzerinde yaşayan tek bir canlı mahlûku var; tabiî tavşanlar müstesna. Ama bilmem bu çıplak topraklarda tavşanlar da nasıl yaşarlar? Fakat bize o kadar şirin, o derece cana yakın göründü ki, Yahudilere vadedilmiş topraklar, uzun seyahatinden dönen "Ülis"e İtalya bile bu kadar şirin görünmemiştir.

İlerliyoruz, daima ilerliyoruz. Uzaklarda, ta uzaklarda Boğaz'ın Rumeli kıyıları açığında, üstünde bir duman bulutunun toplandığı bir gemi görünüyor ki bu duman hiç de hayırlı bir alâmet değil... Bu ya *Queen Elizabeth* drevnotu, yahut da *Inflexible* muharebe kruvazörü olmalı. Herkes birbirine bu felâket manzarasını gösteriyor.

Şimdi bir İngiliz filikası bordamıza yanaştı. Meğer bizim amiral, *Gaulois*'yı ziyarete gelmiş.

Süvarimiz, biraz sonra karaya bindireceği gemisinin başından gözlerini ayırmamakla beraber, şefine borçlu olduğu saygıyı da unutmamış olmalı ki, borazanlar başta, muntazam bir ihtiram kıtası amirali selâmlıyor. Bu öyle bir kabul ki, sulara gömülmüş baş tarafımız olmasa, insan kendisini barış zamanında sanacak.

İkinci kaptan "Fournier"nin refakatinde amiral, kumanda köprüsüne kadar çıkıyor ve süvarimize iltifat ediyor:

• Bravo kumandan! Yaptığınız şey mükemmel bir başarı. Geminiz kurtuldu artık; bu zırhlıyı bana kaybettirmediğinizden dolayı size candan teşekkürler ederim.

Kumandan "Biard", zırhlının sulara gömülü baş tarafına uzun bir bakışla baktıktan sonra:

• Henüz kurtuldu sayılamaz, amiral.

• Peki ama kumandan, neden Bozcaada'ya gitmiyorsu-nuz? Orada bize daha yakın bulunurdunuz.

• Amiral, kaybedilecek vaktimiz kalmadı. Denizaltı torpido kovanları kompartımanının perdeleri de paralandı. Vakit kaybetmeden gemiyi

oturtmak icap ediyor. Sonra “Derapano” da sahil daha kumluk, daha müsait... ve megafona sarılarak, sürati arttırmak emrini veriyor.

* * *

Sona ermek üzere bulunan faciaya elimizden hiçbir şey gelmeden şahit olan bizlerin ayaklarımızın altında döşemenin birdenbire havaya kalktığını duyuyoruz ve bu dakikada mukadderatımızın bahis mevzuu olduğunu hissediyoruz. Tıpkı ensesine topuz yiyen bir kahraman yiğitin, yere yuvarlanmadan başını bir kere daha havaya kaldırması gibi, *Gaulois*’da bir gurur ve mehabet hamlesi içinde bir kere doğruluyor. Fakat bizi batmadan kurtaracak ancak bir mucize, bir kerametti r. Halbuki asrımızda mucizeye, keramete bel bağlayacak safdiller de pek kalmadı. Lâmı cimi yok, batıyoruz...

Lâkin ne oluyor? Bana kıç güverte alçalıyor gibi geldi. Evet, umulamaz bir talih eseri olarak başımız bu cankurtaran adanın kumluk sahiline yavaşça oturmuş...

Saat beşi elli beş dakika geçiyor. Şayet beş dakika geç kalmış olsaydık, talih usanarak artık bizden yüz çevirecekti.

Alelacele funda edilen bir demir baş tarafımızı tespit ediyor. Uskurlar da omurgayı kumdan kaydırmamak için yavaş yavaş dönmekte devam ediyorlar.

Hiçbir simada büyük bir neşe yok. Bir yaralıyı kurtaran bir cerrah gibi ne deniz ilâhı “Neptun”, ne harp tanrısı “Mars” bizlerden tek bir hamdüsena bile koparamıyorlar. Tevekkeli şark felsefesi mukadderatını tek bir kelimeye, “inşallah”a bağlamamış.

* * *

Türk kıyıları hâlâ işte orada, bizden pek uzakta değil, “Yeniköy” adlı Türk köyü de birkaç batarya gizleyip bize acı bir sürpriz yapabilir. Onun için Çanakkale Boğazı’ndan çıktığımız zaman yaptığı gibi *Charlemagne* muhafız bir melek gibi başucumuzdan ayrılmıyor ve can çekişmemizde bize arkadaşlık ettiği gibi bizimle Türk kıyıları arasında mevki alarak bekçilik ediyor. Fakat düşman kıyıları sükût sükûnlarından uyanmıyorlar ve göğün

solgun maviliği, eski İstanbul gruplarının dinlendirici seraplarını hatırlatıyor.

İngiliz dalgıçları bütün bir gece çalışıp yaramızın ehemmiyetini ölçecekler ve yarayı mümkünse kapatmak için didinecekler.

Demek ki her şey yolunda ve çok geçmeden baş tarafımız ağır yükünden kurtulup tekrar yüzecek...

Tahliye ettiğimiz vardiya efradından bir kısmı gemiye dönüyorlar.

Boğaz’da 18 Martta, bu tarihi günde İngilizlerin *Ocean ve Irresistible* zırhlıları da *Bouvet*’nin hazin akıbetine uğramışlar ama bu gemilerin bütün mürettebatı kurtarılarak diğer gemilere ve imdada koşan teknelere alınmışlarmış...

19 Mayıs 1915

Dalgalı bir denizi, kurşunî ve soğuk bir günün ilk ışıkları aydınlatıyor.

Sancak bordamıza vurup parçalanan köpüklü dalgalar hafif bir yalpa yaratıyor ama bu sert sarsıntılar pek sağlam olmayan muvazenemizi bir hayli hırpalıyor.

Sabahın alaca sisleri arasında dış hatlarına alışık olduğumuz bazı İngiliz kruvazörleri hayal meyal seçilen rüya gemileri Boğaz’ın methaline seğirtiyorlar.

Bordalarımıza yanaşmış olan iki tarayıcı gemiden biri tulumbalarıyla suyumuzu basıyor, öteki de sular altında çalışan dalgıçlara hava gönderiyor.

Artık yaramızın ehemmiyeti anlaşıldı: Zırh kuşak altında 7 metre uzunluğunda ve 25 santimetrelik genişliğinde bir yarık. Bilhassa genişlik bakımından ehemmiyetsiz bir şey ama ne çare ki bu yara teknenin en can alacak bir noktasında. Tıkaçlarla ve bir miktar üstübü ve kurşunla yaranın muvakkaten kapatılıp kapağı bir tersaneye atabileceğimiz umuluyor.

Kıç güvertede taretin önünde bir metre karelik bir delik var ki bu da bu noktada bir kumbaranın isabet ettiğini gösteriyor. Merminin serpintileri etrafa saçılarak, topları arkasında dövüşen topçu efradını yaralamış. Alt güverte de delinmiş ve orada da bir hayli hasar olmuş...”

* * *

Düşman Kayıplarının Ağırlığı

Bundan evvel de işaret ettiğim gibi, 18 Mart 1915 hücumu o zamanki düşmanlarımıza pek pahalıya mal olmuştu. Denizden yapılan ve gerek siyaset, gerekse politika bakımından başarı ile sona ermesinden pek çok şeyler beklenen bu baskın; Türk celâdeti, mübarek Mehmetçiğin o ezelî fedakârlığı karşısında yüz kızartıcı bir hüsranla neticelenmiş, Boğaziçi’nin mavi sularını hayalinde canlandıra canlandıra Çanakkale’nin hırçın akıntılarına saldıran yirminci asır haçlı armadası Türk askerinin, Türk gemicisinin ölümü küçümseyen azimli yiğitliğine çarpıp hurdahâş olmuştu.

Nitekim Çanakkale’nin sade deniz kuvvetleriyle zorlanamayacağını sanan ve muvaffakiyetsizliğini yalnız bu noktada arayıp Türk kahramanlığını hesaba katmayan düşman, biraz sonra bu zorlama denemesini, bu sefer deniz ve kara kuvvetlerinin işbirliği yapacakları yeni bir teşebbüsle tekrarlayacak, fakat yine bir şeye muvaffak olamayacak, Çanakkale yarımadasında on binlerce ölü bırakarak, yine çekilmek zorunda kalacaktı.

Türk askeriyle Türk gemicisinin hesaba, kitaba; akıl ve mantığa sığmayan o atalar mirası ezelî yiğitliği 18 Mart hücumunda bütün parlaklığı ve olanca haşmetiyle düşmanların karşısına dikilip:

• Boğazlardan geçip İstanbul’a varamazsın! diye kükreyen bu şahlanış geçici bir hamle değildi. Türk kanında ve yaradılış hamurunda gizli bu hasletini daha sonraki hücumlarda da; Irak, Kafkas ve Kanal cephelerinde de, Karpat dağlarının buzlu yamaçlarında da o zamanki silâh arkadaşı Avusturya-Macar kıtalarıyla omuz omuza Moskoflara karşı dövüşürken de, hattâ yıllarca sonra ana vatandan binlerce kilometre uzaktaki Kore siperlerinde de gösterecekti.

Birinci Dünya Savaşı’nda düşman erkânı Harbiyeleri her şeyi inceden inceye hesap edip bütün ihtimalleri gözden geçirirken, Mehmetçiğin, hesap ve mantık terazisini altüst eden bu yiğitliğini düşünememiş fennin en son buluşlarından (38) santimetrelik dev gülleleri iman dolu çıplak göğsünde söndürmeyi bilen o Tanrı vergisi fedakârlığını hesaba katmamıştı.

İşte bu hesap yanlışlığıdır ki 18 Mart hücumunda düşmanlara o ağır kayıplara, o yüz kızartıcı ricate mal olmuş, ihtişamlı deniz kuvvetlerinin bin bir hulyasını Çanakkale Boğaz'ının hırçın sıkıntılarına gömdürmüştü.

* * *

Aradan kırk yıla yakın bir zaman geçtikten sonra başımızı arkaya çevirip o tarihî günü yeniden yaşayacak olursak 18 Mart hücumundaki düşman kayıplarının ehemmiyeti ve ağırlığı hakkında esaslı bir fikir elde etmiş oluyoruz.

İstanbul sularında funda demir etmek hülyasıyla Çanakkale'ye saldıran İngiliz-Fransız müşterek deniz kuvveti dördü Fransız, on dördü İngiliz olmak üzere (18) hattı harp zırhlısından, bir sürü kruvazör, destroyer, torpidobot, mayın arama ve tarama gemisi, sayısız nakliye ve atölye teknelerinden oluşuyordu.

İngiliz Kayıpları

İçlerinde *Queen Elizabeth* süper drevnavtı ile *Inflexible* muharebe kruvazörü gibi devrin en yeni ve heybetli vâhid-i harpleri bulunan 18 zırhlıdan müttefikler şu zırhlıları kaybettiler:

İsmi	Tonajı	Silâhları
Irresistible	15250	2 tane 30.5, 2 tane 27.4, 3 tane 14.0 lük.
Ocean	13150	4 tane 30.5, 12 tane 15.2lik vs.
Bouvet	12000	4 tane 30.5, 12 tane 15.2lik vs.

Yani topyekûn (40400) tonluk üç zırhlı ile 10 tane (30.5) santimetrelik, 2 tane (27.4 santimetrelik ağır, elliye yakın orta çapta ve yüzlerce daha küçük çapta top, 10 tane torpido kovanı.

Bunlardan başka şu gemiler havuza alınıp esaslı tamir görmeden iş göremeyecek hale gelmiş, yani muharebe dışı edilmişti:

İsmi	Tonajı	Silâhları
Inflexible	17600	8 tane 30.5, 16 tane 10.2lik
Gaulois	11300	4 tane 30.5, 10 tane 14, 8 tane 10luk
Agamemnon	16750	4 tane 30.5, 10 tane 23.4lük
Lord Nelson	16750	4 tane 30.5, 10 tane 23.4lik

Suffren	12730	4 tane 30.5, 10 tane 16.5, 8 tane 10luk
Albion	13150	4 tane 30.5, 12 tane 15.2lik vs.

Bu altı zırhlıdan *Gaulois* ile *Suffren* Fransız, diğer dördü İngiliz idiler.

Kaldı ki ağır yaralanan bu zırhlılardan başka, *Queen Elizabeth* dev drednotu da dahil olduğu halde, hücuma iştirak eden gemilerden hepsi az çok hasar görmüştü. Yalnız insan kaybı bakımından Fransızların zayiatı çok daha ağırdı. Çünkü *Bouvet*'nin (800)e varan mürettebatından ancak (61) zabit ve nefer kurtarılabilmişti.

Ayrıca Çanakkale'yi çevreleyen Türk suları o zamanki düşmanlarımızın üç zırhlı daha kaybetmelerine sebep olacaktı: 18 Mart hücumundan iki ay sonra 13 Mayıs 1915'te kahraman destroyerimiz *Muavenet-i Milliye*, İngilizlerin *Goliath* hattı harp zırhlısını torpilleyerek batıracak, müttefiklerimiz Alman denizaltı gemileri de aynı ayın 25. günü *Triumph* ve *Majestic* zırhlılarını aynı sularda denizin dibine indireceklerdi.

İsmi	Tonajı	Silâhları
Goliath	12150	4 tane 30.5, 12 tane 15.2lik vs.
Triumph	12000	4 tane 25.4 14 tane 19luk vs.
Majestic	15150	4 tane 30.5, 12 tane 15.2lik vs.

Görülüyor ki, gaziler diyarı Çanakkale suları tekin değildir ve bu sulardan geçip İstanbul'a Türk'ün harimini çiğnemeye kalkışan o zamanki düşmanlarımıza bu teşebbüsleri pek pahalıya mal olmuştur.

* * *

Meşhur İngiliz bahriye yazarı, *H. W. Wilson*, bütün dünya gemicilik âleminde pek maruf olan "Harpte Harp Filoları" adılı eserinin ikinci cildinin 360. sayfasında 18 Mart Çanakkale hücumundan bahsederken der ki:

"Bu hücum en tam ve en şümullü mânasıyla bir mağlûbiyet oldu. Harbe bilfiil katılmış olan (16) zırhlının üçü (*Bouvet, Irresistible, Ocean*) battılar. Diğer üçü (*Inflexible, Gaulois, Suffren*) düşman top ateşiyle ve mayınlara o kadar ağır surette yaralandılar ki, bunları Malta'ya kadar sürükleyip havuza alabilmek uzun müddet şüpheli kaldı. *Gaulois* yaralarını muvakkaten

kapatabilmek için Tavşan adalarına baştan kara bindirmemiş olsaydı batıp gideceğinde zerre kadar şüphe yoktu. Ayrıca Fransızların *Charlemagne* zırhlısının da bölmesi tamamıyla su ile dolmuş, *Agamemnon* zırhlımızın (30.5) santimetrelik tareti harap olmuş, *Albion*’un baş tareti günlerce işlemeyecek bir şekilde harp dışı edilmiş ve daha birçok gemilerde pek ağır yaralar husule gelmişti.

Müttefiklerin insan kayıpları da pek ağır olmuşsa da, o devrin âdeti veçhile bu kayıplar umumî efkârdan gizlenmişti. Büyük ihtimale göre bu kayıpların 800 kişiyi aştığı muhakkaktır. Zira batan *Bouvet*’nin mürettebatı 800 kişi idi ve bu miktardan ancak 61’i kurtarılabildi. İngiliz kayıplarının ise (61)den fazla olduğu söylenebilir.

Salâhiyetli bir Alman askerî yazarının iddiasına göre Türk kayıpları 24 ölü ve 79 yaralıdan ibaretti ki, müttefik kayıplarının sekizde biri nisbetinde bir şeydir.

“Weniger”, müttefiklerin en kudretli dört zırhlılarıyla Türk istihkâmlarına 7000 metreye kadar sokulmamış olmakla büyük bir hatada bulunduklarını söyler. Zira onun fikrince bu mesafeden bütün toplarını sıhhatle işletebileceklerdi. Halbuki gerçekte gemilerimiz Türk istihkâmlarına bu kadar sokulamazlardı; zira bunu yapabilmek için mayın sahalarından geçmeleri icap ederdi ki bu takdirde her dördünün de batacakları yahut da ağır hasara uğrayacakları muhakkaktı. Hiç şüphe yok ki 12000 metreden gemilerimizin atışları gerektiği kadar tesirli olamıyordu. Türk istihkâmları ciddî zararlara duçar oldular ve kum yığınları altında kalarak muvakkat bir zaman için susmaya mecbur kaldılar. “Weniger”, müttefiklerin hücumlarında gayret ve sebat göstermediklerini ve şayet azim ve sebatla hareket etmiş olsalardı Boğazları zorlayıp Marmara denizine girmeğe muvaffak olacaklarını iddia ediyor ama geniş mayın tarlalarının gemileri maruz bırakacağı büyük tehlikeyi nazara itibara almıyor.

Boğaz’da 350 mayından mürekkep on baraj hattı vardı ve bu mayınlar taranmış değildi. Kaldı ki müttefik gemileri Marmara’ya girmeğe dahi muvaffak olsalardı, Türklerle müttefikleri Almanlar Boğazları geçecek gemilere karşı gereken tedbirleri almışlardı ve Boğazlardan geçilmek suretiyle dahi kesin bir netice elde edilmiş olmayacaktı.

Hücum tekrarlanmadı, zira Amiral “De Robeck” bu teşebbüsün hiçbir muvaffakiyet ümidi vermeyeceğine süratle kanaat getirmişti. Bahriye Nazırı Mister “Churchill”, hücumun tekrarlaması hakkında bir emir hazırladıysa da, Amirallık dairesi birinci lordu Amiral “Fisher” bu emrin gönderilmesine mâni oldu; bu suretle de “De Robeck”in hareket serbestisi sağlanmış oldu. “De Robeck” ise cevap olarak: “İstihkâmların yalnız gemi toplarıyla susturulmalarının imkânsız olduğu gibi mayınların da evvelce zan ve tahmin olunduğundan daha ciddî ve tesirli bir tehlike teşkil ettiğini” bildirdi ve bu suretle Çanakkale’nin yalnız deniz kuvvetleriyle zorlanması fikrinden 23 Martta kat’î olarak resmen vazgeçildi...”

Züğürt Tesellisi

İngiliz yazarı “H. W. Wilson”, kitabında 18 Mart hücumu bahsine şu mütalâalarla son veriyor:

“Eğer teşebbüs edilecek harekât evvelce inceden inceye ve daha esaslı bir şekilde hazırlanmış olsaydı, eğer gemilere daha fazla miktarda cephane verilmiş bulunsaydı, eğer hücumun başlangıcında fazla miktarda büyük ve kuvvetli mayın arayıcı ve tarayıcı tekne elde edilseydi ve eğer “paravana” âleti bu hücum sırasında mevcut olup da bundan istifade olunabilseydi Boğazların zorlanıp geçilmesi mümkün telâkki edilebilirdi...”

* * *

Biz, muhterem İngiliz muharririnin bu kadar çok kullandığı “eğer”lerine, İranlıların şu atalar sözü ile mukabele edeceğiz:

“Eğer” ra bâ “meğer” izdivac kerdend,
Ez işân peçe şüd: “Keşki” nam...

Bunun açık Türkçesi şudur:

“Eğer ile “meğer”i evlendirdiler,
Onların “Keşke” adlı bir çocukları oldu.

18 Mart hücumunun böyle yüz kızartıcı bir ricatle neticelenmesi üzerine o zamanki düşmanlarımız bu sefer kara ordularının da yardımıyla Çanakkale’ye hem denizden, hem de karadan yüklendiler ve aylarca didinip

on binlerce ölü ve yaralı verdikten sonra yine çekilmek zorunda kaldılar ki bu, Türkün ayrı bir şehamet destanı, başka bir yiğitlik mucizesidir ve mevzuumuzun dışındadır.

Bu eserde yalnız 18 Mart zaferi incelenip anlatıldığı için sadede dönüp o tarihî ana baba gününde kükreyip şahlanan Mehmetçik karşısında yüz geri eden düşman donanmasının uğradığı ağır kayıpları, yine kendi kaynaklarından faydalanarak, belirtmekle iktifa edildi.

Küçük Bir Mukayese

Çanakkale zaferinin ehemmiyet ve kıymetini o tarihî günleri yaşamamış olan bugünkü nesil çocuklarına rakama dayanan bir şekilde anlatmış olmak için şu kadarını söylemekle yetineceğiz:

1914-18 Birinci Dünya Harbi'nde İngiliz donanması bütün harp boyunca 16 saffı harp zırhlısı kaybetti ve bu 16 zırhlıdan 5 tanesine, yani üçte birine Çanakkale'nin hırçın suları mezar oldu: *Irresistible, Ocean, Goliath, Majestic,* ve *Triumph* Çanakkale Boğaz'ını çevreleyen Türk sularında battılar. Ağır yaralanıp aylarca tersanelerde tamirde kalmak suretiyle harp dışı edilmiş olan yarım düzine zırhlı da bu hesaba dâhil değildir.

Fransızlara gelince, onlar da beş yıllık harp müddetinde dört zırhlı kaybettiler: *Bouvet, Gaulois, Suffen, Danton...*

Bunlardan Çanakkale Boğaz'ında 800 kişilik mürettebatıyla, bir dakikadan az bir müddet içinde kaynayıp giden *Bouvet* ile, Türk gülleleriyle delik deşik olarak batmaktan kurtulmak için Merkep adalarına baştan kara ederek canını güç belâ kurtaran *Gaulois*'yı ve yine 18 Mart günü Türk topçularının bir hayli hırpaladıkları *Suffren*'i hatırladınız değil mi?..

Mehmetçiğin 18 Mart hamlesi tam bir gün bile sürmedi ama, düşmanlarına, beş harp yılı içinde tattıkları kayıpların yarısına yakın, bir ziyan verdirdi.

Fazla olarak da zaten şerefli sayfalarla dolu şehamet ve yiğitlik tarihine altın harfler ile yazılmaya değer yepyeni bir sayfa armağan etmiş oldu.

Bir Fransız Edebiyatçısına Göre

18 Mart Hücumu

Başka bir Fransız deniz yazarı *Paul Schack*[19], o tarihî günde, *Gaulois* zırhlısının perişan ve yarı batık bir halde Boğaz'dan çıkıp Merkep adalarından birine baştan kara ettikten sonra, olanı biteni şöyle tasvir eder:

"Bizim emektar *Gaulois* zırhlısı, yanındaki muhafızlarıyla Boğaz'dan uzaklaştığı sırada, Boğaz sularındaki facia devam ediyordu.

Her tarafta mayınlar göze çarpıyordu. Mayın arama tarama gemileri bunlardan üçünü üst üste patlatıyorlar ve dört İngiliz zırhlısı yakınında üç tanesi daha çıkarılıyordu. Bu son üç mayından sonuncusu tam *Bouvet*'nin batmış olduğu noktada suyun yüzüne çıkmıştı.

Lord Nelson zırhlısının istimbotu da yedinci bir mayını tüfek ateşiyle berhava etti. Bütün bunlar saat üç buçukla dört arasında geçiyordu.

Felâketler ve Musibetler Zinciri

Aradan altı dakika geçtikten sonra, saat dördü on bir geçe *Inflexible* muharebe kruvazörü şu işareti kaldırdı:

• Bir mayına çarptım, Boğaz'dan çıkmak müsaadesini istiyorum.

Amiral *De Robeck* meftur[20] ve medhuş[21]:

• Kabul! Cevabını verdi.

1914 yılı Aralık ayının sekizinci günü, arkadaşı *Inversibl* muharebe kruvazöriyle birlikte *Falkland* deniz muharebesinde Almanların meşhur *Von Spée* filosunu yok eden *Inflexible* genç ve sağlam bir teknedir ve *Queen Elizabeth* süper dretnotundan sonra, Çanakkale Boğaz'ına hücum eden müttefik gemilerinin en güzeli ve yenisidir. Mayın bu yepyeni ve kudretli dretnot kruvazörünün denizaltı torpido kovanları dairesine çarpıp on metre uzunluğunda ve beş metre genişliğinde bir yarık açmıştır ve yan yana iki kanatlı iki büyük kapı genişliğindeki bu yaradan sular tekneye, korkunç bir saldırışla, dolmaktadır.

Alelacele bu bölmenin su geçmez perde kapısı kapanıyor ama bu tek hareketle de torpido dairesindeki 28 gemici, suya atılmış kapanda boğulan sıçanlar gibi, göz göre göre ölüme mahkûm edilmiş oluyorlar.

Geminin süvarisi *Albay Filimore* hüzünlü ve üzüntülü bir eda ile şöyle diyor:

• Bu yirmi altı yiğide teknenin yarası kapanmadan evvel, borçlu olduğumuz saygı merasimini yapamayacağız!..

On gün sonra muharebe kruvazörü Malta'ya geliyor ve havuza giriyordu ve işte ancak o zamandır ki gemilerinin kurtarılması için feda edilmek zorunda kalınan bu yirmi altı İngiliz gemicisine gereken merasim yapılabildi.

* * *

Şimdi, *Inflexible* muharebe kruvazörünün başını paralayan noktanın daha ilerisinde, hurdahâş olan Fransız gemilerinin yerini almış bulunan İngiliz zırhlılarını yakından takip için nuhusetli Boğaz'a birlikte girelim.

Inflexible'in torpile çarpmasından üç dakika sonra dördü tam on dört geçe *Irresistible* zırhlısı birdenbire sancak bordasına bayılıverdi ve derhal otuz derecelik bir meyil yaptı.

Ne olmuştu?

Bunu kimse bilmiyordu, çünkü zırhlı hiçbir işaret kaldırmamıştı.

Irresistible hiçbir işaret veremezdi. Çünkü biraz evvel bir Türk obüsü zırhlının tam kumanda köprüsüne isabet ederek varda bandıraları öldürmüş, işaret flâmaları dolaplarını paramparça etmiş, biraz sonra yine bir mayın sancak makine dairesinin altında, omurgaya yakın bir noktada patlamıştı.

Yaradan tekneye hemen sular hücum etti, üçü müstesna olmak üzere bütün çarkçılar boğuldular! Ve on saniye içinde korkunç su ağırlığı, tekneyi alabora edebilecek su ağırlığı kendini hissettirerek *Irresistible* zırhlısı gittikçe gömülmeğe ve bir tarafına yatmakta devam etti. Artık lâmı cimi yok, gemi kaynayıp gidecek...

Fakat o ne ya?... Bakınız: Teknenin bir bordasına yatması birdenbire duruyor ve gemi doğruluyor!...

Ne olacak, iki makine dairesini birbirinden ayıran ana perde, su tazyiki altında birdenbire çökerek, iskele makine dairesi de su ile dolmuş ve bu suretle gemi de doğrulmuştur.

Şayet bu perde daha sağlam ve mukavemetli olmuş olsaydı, daha o dakika koca zırhlı batıp giderdi.

Amiral, bu iki musibet karşısında derhal şu işareti kaldırıyor:

• *Irresistible,* Boğaz'dan çıkınız!

İyi ama, iki bacağı birden kesik bir kimse kaçabilir mi? İki makine dairesi de sular içinde kalmış olan koca zırhlı artık bir enkazdan, Çanakkale Boğazı'nın akıntılarının keyif ve hevesine tâbi kocaman bir oyuncaktan başka bir şey değildir.

Fazla olarak, sakatlanmış zırhlı, akıntının sevkiyle Asya kıyılarına doğru sürüklendi ve akıntının söndüğü bir noktaya gelince de olduğu yerde mıhlanıp kaldı.

Halbuki bu sakin su bölgesi *Dardanos* bataryalarının burnu dibindedir. Türk istihkâmı için ne ele geçmez bir fırsattır bu!... Ve bütün mürettebatı güvertesinde tabur edilmiş şu koca düşman zırhlısı ne mükemmel bir hedef teşkil etmektedir.

Omuz omuza duran bu et yığınında, *Dardanos*'un kumbaraları geniş ve kanlı gedikler açıyor ve bu ateşe beş altı seyyar batarya da katılıyor.

Şu talihsiz gemi orada bırakılamaz ya!... Amiral *De Robeck* şu işareti veriyor:

- *Ocean* zırhlısı; *Irresistible*'i yedeğe almaya hazırlanınız!...

Zaten *Wear* destroyeri de *Irresistible*'den kurtarabildiği subay ve erleri *Ocean* zırhlısına nakletmişti.

Aldığı emir üzere *Ocean* zırhlısı yaklaşıyor.

Yaklaşıyor ama yaralı gemi hem sahile pek yakın düşmüştür, hem de baş tarafı *Dardanos* istikametine dönmüştür. Bu itibarla, onunla sahil arasında sokulup yedek palamarlarını göndermenin imkânı olmadığı gibi, farzı muhal zırhlı yedeğe alınmış olsa dahi, suların dolmasıyla büsbütün ağırlaşmış olan 15000 tonluk tekneyi bulunduğu noktada döndürmenin de ihtimali yoktu.

O aralık yapılacak hiçbir şey yoktur. Gece olunca Allah kerim!..

Artık hücuma iştirak etmiş bütün zırhlıların, kruvazörlerin tek bir düşünceleri vardır: Mayın ve torpillerle dolu şu Allah'ın belâsı pusudan bir an evvel çıkıp kurtulmak.

Saat altıda da başkumandan Amiral *De Robeck* umumî ricat işaretini kaldırıyor.

Artık bu sürekli musibetlerin, âfetlerin bir sonu geldi mi dersiniz? Hayır, henüz gelmedi.

Ocean zırhlısı, yaralı arkadaşlarının mürettebatını alıp Boğaz'dan çıkmak için manevraya başladığı sırada, bir mayın –yine bir mayın, daima bir mayın- sancak bordasına çarparak patlıyor. Kömürlüklere su doluyor, rüşvet güverteyi sular basıyor ve bu kâfi değilmiş gibi, 21 santimetrelik bir Türk güllesi kıç tarafa ve yine sancak tarafına isabet ediyor ve bu yüzden de dümen dairesi sularla doluyor, dümen makinesi işlemez bir hale geliyor.

Zırhlıyı doğrultmak için, iskele bölmelerine hemen su alınıyor ve tekne doğrultuluyorsa da *Ocean* zırhlısı da, makinelerinin sapasağlam durmalarına rağmen, tıpkı felâket yoldaşı *Irresistible* gibi, Boğaz'ın akıntı sularının oyuncağı olmuştur. Zira dümeni sıkışmış ve kullanılmaz bir hale gelmiştir.

Bereket versin ki akıntı suları *Ocean*'ı Adalar Denizi'ne doğru sürüklemektedir. Demek ki geceyi beklemekten ve ümit etmekten başka yapılacak bir şey kalmamıştır.

Sekiz obüs ve altı havan topu, *Ocean*'ın mürettebatını yüklemekle meşgul *Colne, Jed ve Chelmer* destroyerlerine şiddetli bir ateş açmışlardır ve Boğaz'dan çıkıp ricat etmekte olan filo, arkasında iki zırhlı bırakmaktadır.

Gece karanlığı basınca da bu iki yaralı gemiyi, oradan çekip kurtarmaya teşebbüs edilecektir.

Gerçekten geceleyin saat sekiz buçukta *Jed* tekrar Boğaz'a girerek aramalara başladı. Muhripte yaralı ve metruk iki zırhlının kumandanları vardı. Fakat karanlıklar içinde bir hayli araştırmalar yapıldıysa da, hiçbir şey bulunamadı.

Saatler birbirini kovalıyor; *Jed* Boğaz'ın korkunç ve kara sularında araştırmalarına devam ediyordu. Nihayet gece yarısı eli boş dönmek mecburiyetinde kaldı.

* * *

Güneş doğunca da *Canopus* zırhlısı Boğaz'a yaklaştı. Zırhlıda bütün dürbünler geçide çevrilmiş, yaralı gemiler aranıyordu. Fakat Boğaz'ın suları boş, bomboştu.

Irresistible de *Ocean* da derin sularda batmış olacaklardı. Lâkin bunların batmış oldukları noktayı kimse bilmiyordu.

Bunu hiçbir kimse de asla öğrenemedi.

18 Mart hücumunun kayıp bilânçosu şöyle hulâsa edilebilir: Boğaz'ı zorlayan 18 zırhlıdan üçü batmış, dördü de harp dışı edilmişlerdi: *Suffren, Gaulois* Fransız ve *Inflexible* ve *Agamemnon* İngiliz hattı harp gemileri.

Amiral *De Robeck*, Boğaz'ı zorlamaktan artık kesin olarak vazgeçmişti.

İngiliz amiralinin hakkı da vardı: Dokuz mayın hattından daha sekizi sapasağlam duruyordu. Düşmanın sayısı yüz yetmiş altıyı bulan topraklarından da ancak sekizi sakatlanmıştı. Kaldı ki bu sekiz toptan dördü de tamir edilebilir bir halde idi.

Bu şartlar içinde, çıldırmış olmadıkça rahat durmak gerekiyordu. Donanma, yalnız başına, Boğaz'ı zorlayamazdı, Çanakkale'den geçemezdi. Bu zorlamayı inceleyen askerî tenkitçilerin kararı ve vardıkları netice işte bu idi.

Bu münekkidler fazla olarak, "Türklerin elinde cephane ve topları donatacak kâfi miktarda talimli topçu kalmamış olduğunu" da ilâve ederler.

Halbuki ben iddia ediyorum ki Türklerin kâfi miktarda cephaneleri olduğu gibi, topçu efradı yoksuzluğu da çekmiyorlardı. Zira ateşimiz düşmana sadece 58 kişilik zayiata mal olmuştu ve bu miktardan yalnız 40'ı ölü idi.

Bunlardan başka bir sebep göstermek lâzım gelir mi bilmem? Şayet gelirse şu kadarını söyleyebilirim ki, Amiral *De Robeck* gibi bir şefin harekâtı durdurması için, bunun gerçekten insan kudret ve kuvveti üstünde bir teşebbüs olması lâzım gelir."

* * *

Aziz Okuyucum!

Tabiî gözünüzden kaçmamıştır ki; Türk kahramanlığının, yiğitlerle dolu şerefli tarihine, altın harflerle hak edilen 18 Mart Çanakkale zaferinin parlaklığını ve enginliğini size millî kalemlerden değil, düşman ağzından dinlettim.

Bir millet kendi mefahirini tabiî övünerek anlatır. Lâkin bu göğüs kabartıcı başarıları ve yiğitlikleri yabancı, hattâ o zamanki düşmanlarımıza mensup yazarların kalemlerinden dinleyecek olursanız bu maceralarda herhangi bir mübalağanın yer almamış bulunacağı kendiliğinden anlaşılır.

Size 18 Mart zaferinin şaşasını ben anlatmıyorum, bunları en salâhiyetli İngiliz ve Fransız kalemlerinden, hem de birkaçı o ana baba gününü bizzat yaşamış kimselerin kaleminden dinlediniz.

Türkün 18 Mart mucizesinin müstesna parlaklığı hakkında bundan fazla ne söyleyebilirim?

Düşman Kayıplarının Ağırlığı

Türk'ün, 18 Mart Çanakkale zaferini kazanmakla o zamanki düşmanlarına indirdiği ağır darbenin ehemmiyeti sonraları daha iyi anlaşıldı.

Büyük Britanya Hükümeti İmparatorluk Müdafaa Encümeni Tarih Şubesi'nin kontrolü altında, resmî eserde, müttefiklerin 18 Mart mağlubiyetlerinin ve Çanakkale'de uğradıkları kayıpların ehemmiyeti hakkında bir hayli tafsilât vardır.

Türk topçu ateşi ve mayın dökücü gemisi yiğit *Nusrat*'ın mayınları yüzünden denizin dibine inen *Bouvet, Irresistible*, ve *Ocean* zırhlılarıyla ağır yaralanan *Gaulois* adlı Fransız hattı harp zırhlısından başka birçok düşman gemilerinin pek ağır bir surette hırpalanmış olduklarını İngiliz resmî vesikaları açıkça gösteriyorlar.

Yepyeni *Queen Elizabeth* süper drednotu ile yine İngiliz donanmasının iftihar ettiği yeni gemilerden *Inflexible* muharebe kruvazörü başta gelmek şartıyla o tarihî günde Boğaz'a saldırmış olan İngiliz ve Fransız zırhlılarının hepsi de Türk'ün ezici yumruğundan hisselerini almışlardı.

Queen Elizabeth dretnotu hizmete henüz girmiş yepyeni bir devdi. 45 çapında sekiz tane "38" santimetrelik ağır top taşıyordu ki, o zamana kadar bu derece büyük toplarla teçhiz olunmuş bir zırhlı henüz görülmemişti.

Aradan yarım asırlık bir müddet geçmiş bulunmasına rağmen bugün dahi bu kadar ağır top taşıyan zırhlıların parmakla sayılacak derecede az olduğu göz önünde bulundurulacak olursa bu dev toplu, dev gövdeli zırhlı azmanın 1915 yılında Boğaz'ın önünde görünmesinin ifade ettiği mâna kendiliğinden anlaşılır.

Queen Elizabeth'in inşaatı sona erip hizmete girdikten sonra sürat tecrübeleri yapılmış, fakat top tecrübeleri henüz yapılamadan 1914-18 Birinci Dünya Harbi çıkmıştı. Bir rivayete göre İngiltere Bahriye Nezareti, yeni zırhlının top atış tecrübeleri yapmak için mermilerini boş yere ve bir yüzen hedefe savuracağı yerde bu dev güllelerin Çanakkale'deki Türk istihkâmlarına karşı kullanılmasını düşünmüş ve yepyeni zırhlı da bu

yüzden Türk sularına gönderilip müttefik donanmanın amiral gemisi olmuştu.

İngiliz Bahriye Nezareti'nin hesabı ve görüşü yerinde idi. Yeni drednot hem top tecrübeleri yapacak, hem de beher atışı kim bilir kaç bin sterline mal olan bu dev gülleler Türk'ün sinesinde patlayarak müttefiklere İstanbul yolunu açmış olacaklardı.

Bir taşla iki kuş vurmak kabilinden, atılacak her mermi ile katmerli bir başarı elde edilecekti ama, İngiliz amiralleri bu uzak görüşlü derin hesaplarında bir tek şeyi ihmal etmişlerdi: Türk'ün ezelî yiğitlik ve kahramanlığı...

1915 yılı 18 Martında ise neticeyi, insan boyunda gülleler atan dev toplar değil, Türk kahramanlığı tayin edecekti. Filbâki o tarihi günde, Mehmetçik o yüksek feveranlı, yüksek kudretli dev gülleleri, iman dolu göğsünde söndürmeğe muvaffak oldu, fennin sağladığı bütün imkânlardan faydalanan ezici üstünlükteki düşmanı Boğazlardan geçirtmedi.

Inflexible muharebe kruvazörü de devrin en yeni ve en korkunç teknelerinden biriydi. Gerektiği vakit muharebe hattında yer alıp tıpkı bir dretnot gibi harp eden, fakat icabında da yüksek süratinden faydalanarak kuvvetli düşmanların elinden yakasını kurtarabilecek bir kabiliyette olan bu güzel vahid-i harp, tabir caizse, hem kuvvetli bir pehlivan, hem de çevik bir koşucu idi. Bu itibarla Çanakkale istihkâmları karşısında yer almasından o zamanki düşmanlarımız pek çok şeyler bekliyorlardı.

Buna rağmen *Inflexible* muharebe kruvazörü de Mehmetçiğin kahramanlığı, türlü tehlikeyi göze aldıran küçük *Nusrat* mayın gemisi ile 8 Mart gecesi gizlice mayın tarlaları vücuda getiren Türk gemicilerinin engin yiğitlikleri karşısında da bir şeye muvaffak olamadı.

Hattâ bir şeye muvaffak olamamakla kalmadı, o paha biçilmez vasıflarına rağmen batıp gitmekten güç kurtuldu ki bunu İngiliz amiralliğinin resmî vesikalarında açıkça okumak mümkündür:

"Inflexible muharebe kruvazörü, halinin pek tehlikeli olmasına rağmen karanlıklar içinde ve *ventilatör* körükleri çalışamaz bir hale gelmiş oldukları vazifeleri başından ayrılmayan makinistlerinin, insan gücü üstündeki gayretleri sayesinde, süvarisi Miralay *Filimor* gemiyi Bozcaada'ya kadar

getirmeye muvaffak oldu. *Inflexible* torpile çarptıktan bir buçuk saat sonra Bozcaada'nın şimal tarafına demirledi. Fakat yapılması mümkün olan şey de bundan ibaretti.

Fena halde yaralı gemi muayene edilince o haliyle Malta'ya gidemeyeceği anlaşıldı. Bu seyahati mümkün kılacak bir "koferdam = perde inşası lâzım geliyordu. Bu yapılmadan evvel geminin yola çıkması, onun hayatına mal olabilirdi.

Bundan başka Fransız amiral gemisi *Suffren* ile yarı batmış bir halde bulunan *Gaulois* zırhlısının da yeni bir vazife deruhte etmeden evvel mutlaka havuza alınıp tamir edilmelerine ihtiyaçları olduğu da anlaşıldı.

Gaulois ise Boğaz'dan çıktığı esnada öyle vahim ve korkunç vaziyette idi ki, zırhlının kurtulup kurtulamayacağı bir müddet şüpheli kaldı ise de nihayet "Tavşan" adalarının cenup grubundan "Drapano" adası sahilinde kumsala bindirildi.

* * *

Bütün bu felâketlerin hakikî sebebi keşif ve tâyin olununcaya kadar çok zaman geçmedi.

İşin hakikati ise şu idi ki 8 Mart gecesinde Türkler bizim haberimiz olmadan Erenköy körfezi içine ve sahile muvazi olarak yirmi tane mayın demirlemişler, bizim tarayıcı gemilerimiz de yaptıkları aramalarda bunlara tesadüf edememişlerdi. Türkler bu mayınları maksadı mahsusla bizim daima manevra yaptığımız bir sahaya dökmüşler, gösterdiğimiz bütün ihtiyatlara, basiretlere rağmen, baş döndürücü bir zafer kazanmışlardır."

Türk Zaferinin Ehemmiyeti

Müttefiklerin 18 Mart mağlûbiyetleri, yalnız kendilerine üç zırhlının kaybına, yarım düzine hattı harp gemisinin de feci bir şekilde hurdahâş olmalarına mal olmadı; teşebbüsün muvaffakiyetsizlikle neticelenmesi bütün dünyada derin akisler uyandırdığı gibi o derece ezici bir üstünlük karşısında Mehmetçiğin kazandığı parlak zafer de yurtta pek haklı iftiharlar yaratmış, kuvvei mâneviyeyi yükseltmişti.

O kadar ki zamanın padişahı Beşinci Mehmet Sultan Reşat, bu gerçekten yüksek zafer karşısında, kaleme sarılmış, bir şiir bile yazmıştı.

Derviş meşrepli padişah, Mehmetçiğin iman dolu çıplak göğsünü binlerce düşman mermisine siper ederek bu ateş tufanını o çelik göğüste söndürmüş olmasını şu güzel mısralarla canlandırıyor, Ulu Tanrı'ya hamd ü senalar ediyordu:

Savlet etmişti Çanakkale'ye bahr ü berden
Ehl-i İslâm'ın iki hasm-ı kavîsi birden.
Lâkin imdâd-i İlâhî yetişip ordumuza,
Oldu her bir neferi kale-i polat beden.
Asker evlâtlarımın pişgeh-i azminde,
Aczini eyledi idrâk, en nihayet düşman.
Kadr ü haysiyeti pâ-mâl olarak etdi firâr,
Kalb-i İslâm'a nüfuz eylemeye gelmişken.
Kapanıp secde-i şükrana Reşâd eyle dua,
Mülk-i İslâmı Hudâ eyleye dâim me'men.

* * *

Başta devrin hükümdarı gelmek şartıyla bütün Türkler 18 Mart zaferini içten gelen bir iftihar ve sevinçle kutlarlarken müttefiklerin bu feci hezimetleri siyaset âleminde derin akisler uyandırıyor, Yunanlıların müttefikler safında harbe katılmalarını geciktiriyor; Bulgarları bizim cepheye meylettiriyor; Boğazlar ve Karadeniz yoluyla cephane almayı uman ezelî düşmanlarımız Rusları pek acı hayal sükûtlarına uğratıyordu.

Şayet Geçebilselerdi...

Boğazları zorlayıp geçmenin düşmanlarımız hesabına sağlayacağı menfaatler ölçülemeyecek kadar büyük olacaktı.

Bu sayede silâhsız ve cephanesiz Moskof orduları, müttefiklerimiz Alman ve Avusturya askerî kuvvetleri karşısında uğradıkları o korkunç mağlûbiyetlerden yakalarını kurtarabilecekler ve dolayısıyla da Çarlık Rusya'sı yıkılıp çökmeyecekti. Fazla olarak düşmanlarımız, İstanbul'u ele

geçirmekle Türklerin harp dışı edilebileceklerine kesin olarak inanmışlardı. Halbuki bu düşüncenin ne kadar boş olduğunu daha sonraları yine dünyaya parmak ısırtacak yeni bir Türk mucizesi, İstiklâl harbi pekâlâ ispat edecekti. Zira Türk İstiklâl Savaşını kazandığı vakit İstanbul düşman işgali altında idi ve 1915 Martının 18. günü Boğaz'ı zorlayıp geçememiş olan İngiliz zırhlıları, fazlasıyla Boğaz sularında demirlemiş bulunuyorlardı.

Ancak zorlama teşebbüsünün bir başarısızlıkla nihayetlen-mesi de pek feci olmuştu. Zaten daha Türkler harbe girmeden evvel İstanbul'da İngiliz Büyük Elçisi *Sir Lui Marlett* daha 1914 yılı Ağustosunda, yani İngilizlerle Almanlar arasında harp yeni başlayıp *Goben* ve *Breslau* harp gemilerinin Çanakkale Boğaz'ına sığınmaları sırasında, Londra Hariciye Nezaretine gönderdiği mahrem bir şifrede Londra kabinesine Çanakkale Boğaz'ının zorlanıp geçilmesini tavsiye ediyor ve İstanbul'daki İngiliz ataşemiliterinin bu husustaki görüşlerini ve düşüncelerini de bildiriyordu.

Ataşemiliter bu mütalâalarında, donanmaya yetecek miktarda kara kuvvetleri de katıldığı takdirde, zorlama ve geçme teşebbüsünün başarı ile neticelenmesinin pek mümkün olduğunu yazıyordu. Ancak Sefir bu telgrafa: “Bir mağlûbiyet, yahut kesin olmayacak bir muvaffakiyet pek fena bir tesir icra eder” kaydını da ilâve ediyordu.

18 Mart 1915 günü yiğit Mehmetçik ve kahraman Türk gemicisi, çelikten yüzer kalelerinin sayısından ve ezici üstünlüğünden mağrur bir düşmana karşı kazandığı o parlak muvaffakiyetle İngiliz elçisinin birinci kehanetini boşa çıkarmış, fakat ikinci mütalâasının ne kadar yerinde olduğunu ispata muvaffak olmuştu.

Nitekim bu ilk muvaffakiyetsizlikten gereken dersi almamış görünen düşman, sonradan Boğaz'ı hem deniz, hem de kara kuvvetleriyle zorlamak sevdasına kapılacak ve yarımadaya yüz binlerce asker yığacak ve fakat ilk teşebbüsünde muvaffak olamadığı gibi, bu son teşebbüsünün de hüsranla neticelendiğini görecek ve tası tarağı toplayıp ve kat'î hezimeti kabul edip o toprakları karşısında bir kere daha pes edecekti ki bu da Türk'e ayrı bir şehamet destanı, başka bir yiğitlik menkıbesi armağan edecekti.

“Nusrat” Mayın Gemisinin Zaferde Hissesi

Milli kaynaklarımızdan ziyade düşman kaynaklarına dayanarak vermiş olduğumuz izahlardan anlaşılmaktadır ki, nispeten hazırlıksız bir durumda olan Mehmetçik, yeter sayıda top ve kâfi miktarda cephaneden mahrum bulunmasına rağmen o parlak zaferi elde ederken düşman zırhlılarının taşıdıkları son sistem toplara karşı, onlara nispetle su götürmez derecede eski sistem toplarla dövüşmüş, hücum eden düşman zırhlılarının çoğunu Allah'ına sığınarak yolladığı mermilerle hurdahâş etmiş, fakat asıl başarıyı, üç düşman zırhlısına son ölüm darbesini indiren mayınlar olmuş, mayınlar sağlamıştır.

Bu mayınları ise yiğit ve kahraman *Nusrat* mayın gemimiz dökmüştü.

* * *

Nusrat mayın gemisi, bugün dahi hizmette bulunan, (365) tonluk küçük bir tekne idi. Ancak mayın dökücü olmak üzere 1912 yılında Almanya'da *Germania* tezgâhlarında inşa ettirilmişti. Teknesi boyuna nazaran oldukça geniş olduğu, dar mahallerde oldukça kolay manevra yapabildiği gibi, az su çektiği için de torpil hatları üzerinde emniyetle dolaşabilirdi. Halbuki o sıralarda donanmamızda bulunan diğer mayın gemileri, tahliye römorkörü olmak üzere inşa edildikleri halde sonraları güvertelerinde tadiller yapılmak suretiyle torpil ve mayın dökme hizmetine tahsis edilmiş teknelerdi ve *Nusrat*'ın vasıflarından mahrum bulunuyorlardı.

Çanakkale Müstahkem Mevki Kumandanlığı, daha Osmanlı İmparatorluğu harbe girmeden, Birinci Cihan Harbi'nin başlaması üzerine Boğaz'ı, bazı mayın hatları dökerek kapatmıştı. Fakat harbin başladığı 1914 yılı Ağustosundan, o kanlı hücumun yapıldığı 1918 yılı Martına kadar gerek Boğaz'ın kuvvetli akıntısı, gerek arasıra patlayan şiddetli lodos fırtınaları ve gerekse Osmanlı İmparatorluğu harbe katıldıktan sonra düşmanın yaptığı taramalar sonunda bu torpil hatlarında muttasıl gedikler açılıyor, yeni mayın ve torpil hatları vücuda getirmek lüzumu hâsıl oluyordu.

Halbuki o sıralarda elimizdeki mayın mevcudu mahduttu. O kadar ki akıntının ve fırtınaların yerinden kopardığı mayınları Türk gemicisi tarifi imkânsız fedakârlıklar ve her saniye bunlara çarpıp havaya uçmak tehlikesiyle burun buruna bir halde, su üstünde balık avlar gibi, yeniden ele geçiriyorlar ve münasip mahallere yeniden atıyorlardı.

18 Mart umumî hücumundan evvel düşman Boğaz'ın methalini, son sistem âlet ve cihazlarla donatılmış sayısız mayın tarayıcılarıyla taramış, zırhlıların atış yapacakları sahalarda mayın kalmadığına kanaat getirmişti.

Lâkin 8 Mart gecesi yiğit *Nusrat*, yanında bir torpil motoru olduğu halde, havanın kapanık ve pek sisli olmasından faydalanarak Karanlık Liman'a[22] kadar yükselmiş ve birbirinden yüz metre aralıkla 26 mayın dökmeğe muvaffak olmuştu.

Bir rivayete göre *Nusrat*'ın büyük bir kahramanlıkla karanlık bir gecede, Karanlık Liman'ın, kapkara sularına serptiği bu (26) mayın, Osmanlı bahriyesinin elinde mevcut son mayınlardı.

İşte 18 Mart muharebesinde *Bouvet*'ye *Irresistible*'e ve *Ocean*'a son ölüm darbelerini indiren yiğit *Nusrat*'ın bu iki düzine mayını olmuştur.

Aziz okuyucu,

İngilizlerin meşhur *Jane's Fighting Ships* = Harp Gemileri" adlı, dünyaca meşhur, yarı resmî mahiyetteki deniz yıllığının en yeni sayısına, (1952-1953) bir göz gezdirecek olursanız, Türk donanmasını terkip eden gemiler arasında hâlâ yer alan kahraman *Nusrat*'ın resmi altında, teknenin evsafı sayılıp döküldükten sonra şu kısa fakat pek mânalı ve o derece şerefli satırlara rastlarsınız:

"Bu gemi, 18 Mart 1915'te Çanakkale'de *Irresistible, Ocean* zırhlılarımızın ve *Bouvet Fransız* zırhlısının üzerine düşüp batmış oldukları mayın tarlasını vücuda getiren gemidir."

İngiliz deniz yıllığı gibi ciddî, ağır başlı ve temkinli bir eserde herhangi bir tekne için bundan daha övücü, daha göğüs kabartıcı bir cümleye rastlanamaz.

Nusrat'ın yiğitliğini, emsalsiz kahramanlığını belirtmek için şu kısa satırlardan daha belâgatlı bir vesika bulunamaz.

Hücumdan Sonra İstihkâmlarımıza

Bir Bakış

Devrin en kuvvetli iki bahriyesinin el ve işbirliği yapıp 18 saffı harp zırhlısıyla zorladıkları ve sabahtan akşama kadar dinmek bilmeyen bir çelik ve ateş yağmuru altında bunaltmak istediği Türk istihkâmları bu zorlu hücumdan sonra acaba ne vaziyette idiler?

Bu suale Deniz Lisesi tarih muallimi Fevzi Kurtoğlu merhum "Çanakkale ve 18 Mart 1915" adlı eserinde şu cevabı veriyor:

"Yedi saat devam eden muharebe esnasında ana bataryalarımızın zayiatı, kullanılamayacak derecede harap olan 4 topla, muvakkaten sâkıt olan 2 toptan ibaretti. Maddî zayiatımızın müfredatı şöyledir:

"Anadolu Hamidiye" istihkâmında: Altıncı 24 santimetrelik top harap olmuş, kışla ve müştemilâtı yıkılmıştı.

"Çimenlik" istihkâmında: Kısa 35.5'luk cephanelik ateş almış ve kısa 24 santimetrelik bir top harap olmuştu.

"Rumeli Hamidiye" istihkâmında: 35 santimetrelik iki toptan birinin döşeme ray ve irtifa çarkları tekerliği, diğerinin nişangâh metaforası kırılmıştı.

"Rumeli Mecidiye"sinde: Dört topun cephane yan duvarları yıkılmış ve üçüncü topun istikamet çarkı ve zinciri kırılmıştı.

"Namazgâh" istihkâmında: Kısa 21 santimetrelik bir topla 24 santimetrelik diğer bir top harap olmuştu.

"Halileli"nde bir sahra bataryasının cephane arabası, 48 mermisiyle mahvolmuştu.

Diğer bataryaların ekserisinde siperler, mazgallar harap olmuş, toplardan bir kısmı toprak altında kalmışsa da, bunlardan bir kısmı daha muharebe esnasında, diğer kısmı da geceleyin çalışılarak temizlenmişti.

"Rumeli Hamidiye"sindeki topların noksanları "Çimenlik" bataryasından alınarak ikmal edildiğinden 35.5 santimetrelik toplardan bir tanesi ertesi gün, diğeri de üç gün sonra atışa hazır bulunuyordu.

Bundan başka "Baykuş" mevkiindeki 150 santimetrelik (projektörün = ışıldağın) aynası kırılmış, telefon hatları ve bazı santralar harap olmuştu. Düşman donanması istihkâmlardan fazla Çanakkale kasabasında tahribat yapmıştı. Yalı hamamı civarında beş altı dükkân ile birkaç ev yıkıldığı gibi, Rum mahallesinde çıkan yangın otuz kırk evi; Tatar mahallesini ise bütün yakmıştı.

Ne Kadar Gülle Atmışız

18 Mart muharebesinde istihkâmlarımızın sarf ettikleri mermilerin miktarı aşağıda gösterildi.

Anadolu Hamidiyesi 35.5'luk	19
Anadolu Hamidiyesi 24'lük	60
Dardanos istihkâmı	115
Mesudiye istihkâmı	108
Namazgâh tabyası"	33
Rumeli mecidiyesi	93
Soğanlı Mantelli bataryası	18
Tanker haban bataryası	17
Obüs T. 1	897
Obüs T. 2	142
Obüs T. 3	426

Toplam (1928) mermi.

İnsanca zayiatımıza gelince, şehit ve yaralı olarak (5) zabit ve (92) neferden ibaret olup müfredatı şöyledir:

Mevkii	Zabit Şehit Yaralı	Efrat Şehit Yaralı
Anadolu Hamidiyesi (35.5)luk	_ _	3 12
ANADOLU Hamidiyesi (24 lük)	_ 1	3 14
Dardanos	3 _	3 3
Rumeli Mecidiyesi	_ 1	12 30
Yıldız	_ _	1 _
Obüs T. 2	_ _	1 _
Obüs T. 3	_ _	1 9
Yekûn	3 2	24 68

“Dardanos” bataryasının kumandanı Birinci Mülâzım Hasan ve takım zabiti İkinci Mülâzım Mevsuf Efendi’lerle iki nefer, telefon santralına isabet eden bir mermi tarafından şehit edilmiş olduğundan “Dardanos” bataryasının ismi bu gayretli ve fedakâr zabitlerin isimleriyle adlandırılarak “Hasan Mevsuf Bataryası” olarak kaldı.

18 Mart muharebesinde orta ve büyük çaplı toplarımız, düşman donanmasına isabetler temin ederek hırpalamış, “Nusrat” mayın gemisinin 8 Mart tarihinde dökmüş olduğu mayınlar da, son ve kat’î darbeyi vurarak ricat ve hezimetlerine sebep olmuştu.

Hamidiye Tabyasında

Türlü hülyalarla ve pek üstün kuvvetlerle Çanakkale Boğaz’ına saldırıp bütün gayretleri Mehmetçiğin iman dolu çıplak göğsünde sönen iki kuvvetli düşmanın, Türk azmi, Türk metaneti ve Türk kahramanlığı karşısında pes deyip yüz geri etmesinden bir müddet sonra, bu parlak zafere sahne teşkil eden batarya ve istihkâmlarımızı bir Türk edebî heyeti gezmişti.

Bu edebî heyet üyelerinden Kâzım Nami Duru üstadımız bu gaziler diyarındaki “Hamidiye Tabyası” ziyaretini “Donanma” mecmuasında şöyle anlatır:

“Büyük çaplı korkunç toplarının ağızlarını, “Seddülbahir = Kumkale” kapısını yoklayacak herhangi bir düşmana karşı ateşler püskürecek surette açan “Hamidiye Tabyası” 18 Mart gazasının en şerefli kahramanıdır.

Cenup tarafındaki kapısından büyük bir meydan kadar geniş avlusuna girdiğim zaman yüreğim hoplamaya başladı. Birkaç sene evvel, Çanakkale’ye gelmiş, bu tabyayı dışarısında görmüştüm. O vakit bende hiçbir duygu uyandırmayacak kadar mütevazi duruyordu.

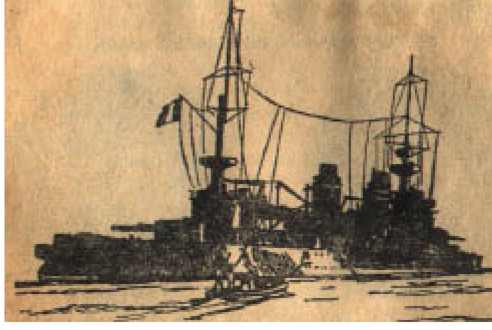
Koca tabya, görünüşte şimdi de tevazuundan bir şey kaybetmemişti. Kasabanın tamamen batı cihetindeki kıyıda, toprak siperlerinin eteklerini denizin çapkın dalgalarına seren “Hamidiye Tabyası”nın hiç de müheykel bir görünüşü yoktu. Denizden üzerine yağacak bir ateş cehennemi altında eriyip gidecek zannını veriyordu.

Halbuki Boğaz’ın en büyük, en dehşetli deniz savaşını burası idare etmiş, 1914 Cihan Harbi’nin tarihine altın yazılı bir şehamet sayfasını bu

Hamidiye Tabyası ilâve eylemişti.

Bizi, karşılayan genç zabitler, topların yanına götürdüler.

Tabyayı sükûnla, ihtiramla gezdik, gördük; anlattıklarını hayretlerle dinledik.

Türk topçu ateşi altında harap olan Fransız "Gaulois" zırhlısı Batmamak için Merkep Adası'na baştan kara ediyor.

Yanımıza, o şanlı gazada bulunmuş üç nefer çağırdılar. Hep birlikte çimenli siperlerden birinin üzerine çıktık, oturduk. Bir müddet, Boğaz'ın ilerisine, Adalar Denizi'nin görülebilen yerlerine kadar uzun uzun bakmaktan kendimizi alamadık. Şu uçları sararmaya başlamış gururlu çimenler üstünden, artık bir daha Karanlık Liman'a, korkunç Türk toplarının ateş menziline girmeğe cesaret edemeyen heybetli düşman zırhlılarından bir gölge görmeğe çalıştık.

Hiç, hiçbir şey yoktu.

Boğaz'ın şıpırdayan suları, uzaktaki Adalar Denizi'nden çok daha yaramazdı.

Enginlerin parlak mavi derinliklerinden yorulan gözlerimiz, bizde göğüslerimizi kabartan duygular uyandırarak, koyu lâcivert bir göl gibi uykuda duran, "Karanlık Liman"ı gördü. Bu âdeta hissiz, nazlı suların altına yüzlerce düşman cesedi gömülmüştü.

Biraz daha geride "Hasan Mevsuf" bataryasını, yani eski "Dardanos"u aşina gözlerle selâmladık. Bu bakışlarımızda yüreklerimizin en heyecanlı şükranları titriyordu.

Şimdi karşımızda diz çökerek oturan şu yağız yüzlü, utangan kahramanları süzüyorduk.

Bu vakarlı durgunluk, hiçbir iddia beslemeyen, başardığı işin yüksek, alabildiğine yüksek kıymetinden hiçbir gurur duymayan, mahviyeti vatan gazilerine yakışacak kadar lâhutî idi.

Biz de o anda, onlar kadar yüksek ruhlu olmadığımıza acındık. Zannetmem ki, bu acınmamız bir kıskançlık olsun...

Belki büyük ruhlu Mehmetçiklerin karşısında kendimizi, birer çocuk kadar küçük, belki birer hazıra konuk kadar suçlu buluyorduk.

Artık sorgularımıza başladık. Onlar imtihan veriyormuş gibi sıkılarak, kızararak anlattılar: En büyük kahramanlıklar, şehit olanlarla, şimdi

yanımızda bulunmayan arkadaşlarında imiş. Kendileri sanki hiçbir şey yapmamışlar gibi konuşuyorlardı. Düşman zırhlılarının yağdırdıkları mermi sağanağı altında top başından ayrılmamak, sakin sakin nişan almak, topu silmek, mermi taşımak zor bir iş miydi? Kim olsa vazifesini yapmayacak mıydı?..

Ah, kuzu gönüllü koca aslanlar...

Biri şöyle anlatıyordu:

• Zırhlılar ateş menziline girinceye kadar kıpırdanmamamız emredilmişti. En önde, torpil arayıcı gemilerle irili ufaklı torpidolar geliyordu. Arkalarından zırhlılar sağ, sol kıyılara, üzerimize ateşler kusarak ilerliyorlardı.

Fransızların *Bouvet* zırhlısı tam karşımıza geldi, durdu. Üzerimize yağan güllelerden, kulaklarımızı tırmalayan gürültülerden ürkmüyorduk. Kulaklarımız kısa kumandalarda, gözlerimiz ya karşımızdaki düşmanda, ya elimizdeki işlerde idi.

Bir de yanık yanık okunan bir ezan sesi işitildi; bölüğümüzün imamı yüksek bir yerden:

• Allahu Ekber, Allahu Ekber!.. diye Tanrı'nın büyüklüğünü ilân ederken, hain bir mermi geldi, zavallıyı şehit etti.

İçimizde bir şeyler kaynıyor, göğsümüzden taşıyordu. Bir mermi cephaneliklerimizden birine düştü, yalnız mülâzımımız Bursalı Âdil Efendi'nin elini yaktı.

Alev, duman, top gürültüleri arasında, uzaktan birkaç yüz elin çıkardığı bir alkış sesi duyduk; bir de karşımızdaki *Bouvet* zırhlısının ateşler, alevler ve dumanlar içinde bir tarafa yatarak batmakta olduğunu görünce o kadar sevindik ki...

Bu manzara karşısında birkaç dakika ateşe durgunluk geldi, toplar patlamaktan kaldı. Fakat düşman daha ziyade kudurdu, ateşini tekrar şiddetlendirdi.

Biz de karşılığını vermekte gecikmiyorduk. Şimdi karşımızda daha büyük bir hiddetle kabaran iki zırhlıyı da *Bouvet*'nin yanına göndermeğe

çalışıyorduk.

Arkadaşlardan Ahmet Onbaşı'nın bir bacağı koptu; sıhhiye neferleri yaralıyı sargı yerine götürdüler. O, bacağının ağrısını unutmuş, top başından ayrılmak istemiyordu.

• Beni topumun başına götürün, daha vazifem bitmedi! diye yalvara, yalvara şehit oldu.

Artık akşam oluyor, sular kararıyordu. Karşımızdaki iki zırhlı, daha arkalarındakiler, şeytan gibi encikleriyle beraber geri geri gitmeğe başladılar. O iki zırhlıyı bir daha görmedik, onları da *Bouvet*'nin yanına göndermiş olduğumuzu sonradan öğrendik.

Arkadaşlarımızdan birkaçı şehit olmuştu. Bunlar arasında birkaç Alman silâh arkadaşımız da vardı. Allah'ımıza çok şükür, düşmanı kaçırdık, vazifemizi yaptık...

Sustular... Bu basit hikâye bizleri, birbirine karışan bin türlü düşünceye düşürmüştü. Gazileri mübarekledik, oradan ayrıldık.

Tabyanın cenup tarafında, birkaç yüz metre kadar uzakta beyaz badanalı duvarlarıyla gözlerimizi alan, şehitliği gezdik. Burada ön tarafa Almanlardan, biraz geriye Türklerden, onların soluna Avusturyalılardan 18 Martta şehit olanlar gömülmüş, mermerlerden yaldızlı mezar taşları dikilmişti. Kabirlerin üstü birer çiçek bahçesi haline konmuştu. Şehitliğin orta yerine mermer bilezikli bir de kuyu kazılmıştı.

Mübarek şehitlerimizi ziyaret ettik, aziz ruhlarına Fatihalar gönderdik...

Sonra göğüslerimiz kabarık, gözlerimiz yaşlı, "Mevki-i Müstahkem" karargâhının yolunu tuttuk..."

* * *

Çanakkale müdafaasındaki Türk kahramanlığını, Mehmetçiğin o mütevazi, fakat ezelî yiğitliğini, edebiyat alanında, en başarılı ve heyecanlı bir şekilde canlandırmaya Mehmet Akif merhum muvaffak oldu.

Duygulu büyük şair, meşhur "Çanakkale" manzumesine:

Şu Boğaz harbi nedir, var mı ki dünyada eşi,
En kesif orduların yükleniyor dördü, beşi.
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.

Diye başlar ve nurlu ay yıldızımız uğruna "tertemiz alnından vurulup uzanmış yatan" Mehmetçiğe:

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
Gömelim gel seni tarihe, desem, sığmazsın.

Diyerek Türk Çanakkale'nin, yani Türk namusunun bekçisi karaların ve deryaların en yılmaz, en yiğit ve en feragatli askerine, hakkı olan, saygı ve sevgi duygularını ulaştırmaya çalışır.

O alabildiğine kahraman Mehmetçiğe şükran hislerini sunabilmek için ise:

Bu taşındır, diyerek, Kâbeyi diksem başına,
Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da rida namiyle,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecramiyle,
Ebr-i Nisanı açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyayı uzatsam oradan;
Sen bu avizenin altında bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtabı getirsem yanına,
Türbedarın gibi ta fecre kadar bekletsem,
Gündüzün fecr ile âvizeni lebriz etsem,
Tüllenen mağribi akşamları sarsam yarana;
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.

Mısralarıyla da, Çanakkale müdafaasında bu vatana tatlı canlarını armağan etmiş Türk yiğitlerine karşı milletin şükran borcunun ödenemeyecek kadar büyük olduğunu anlatır.

* * *

Gerçekten Çanakkale'de Türk zaferi aklın alamayacağı kadar engindir ve doğurduğu neticeler bakımından da tarihin belki en büyük ve kesin bir başarısı olmuştur.

İman dolu çıplak göğsünü düşman zırhlı ve askerlerine gerip:

• Buradan geçemezsin! diye kükreyen ve fennin en son buluşlarından dev cüsseli (38) santimetrelik çelik gülleleri, havalardan yağan kızgın çelik ve ateş sağanağını o mert göğüste söndüren mübarek Mehmetçiğimizin bu emsalsiz yiğitliği sayesindedir ki Moskof sürüleri silâhsız, cephanesiz kalarak Rusya Çarlığı çökmüş, Bulgarların o zamanki düşmanlarımız safında yer almaları önlenmiş, hulâsa Mehmetçiğin o parlak başarısı öz vatanına olduğu kadar, o zamanki müttefiklerine de kıymetine paha biçilemeyecek faydalar, nimetler sağlamıştır.

* * *

Aradan otuz küsur yıl geçtikten sonra Çanakkale Boğaz'ının methalinde, tertemiz kanına bürünmüş aslan, heybetiyle yatan Mehmetçik çoktan hak etmiş olduğu muhteşem bir âbideye nihayet kavuşuyor.

Fakat onun asıl büyük âbidesi, en şerefli istirahatgâhı, daima yattığı ve ezeliyen de yatacağı Türk milletinin mert ve yüce kalbidir.

Sahillerinde, Boğaz'ın mor ve hırçın sularının bazen tatlı şırıltılar, bazen gazaplı ve beyaz köpüklü dalgaları halinde dövünüp durduğu Türk oğlu Türk Çanakkale'nin her karışı şehit bir Mehmetçiğimizin temiz kanıyla yoğurulmuş topraklarında Türk yurdunun namusu, şerefi; Türk varlığının ebediyen var olması uğrunda tatlı canlarını seve seve feda etmiş binlerce kara ve deniz Mehmetçiklerinin aziz ruhlarını Fatihalarla anarken, babalarının, dedelerinin o şehamet menkıbelerini yeniden yaşatmaya ve yaşamaya her zaman hazır bekleyen genç Mehmetçiklerimizi de Ulu Tanrı'nın savn-i Samedanisine emanet edelim.

* * *

İşte aziz okuyucu, bundan otuz sekiz yıl evvel, kanlı ve şanlı bir günde, 18 Mart 1915'te Türkün kazandığı zafer böyle bir zaferdi ve bu çapta zaferler yaratmış bir milletin evlâdı olduğun için ne kadar övünsen yeridir.

[1] Ahmet Cemaleddin Saraçoğlu'nun hayatı ile ilgili bilgiler için Bkz. Fuat Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi:1919-1965*, (t.y), (y.y) s. 342., *Türk Ansiklopedisi*, 29. cilt, s.149., Osman Nebioğlu, Türkiye'de Kim Kimdir, İstanbul, 1962, s.534.

[2] Dönemin ABD İstanbul Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun Çanakkale Savaşı sırasındaki anıları için bkz: "Çanakkale, Devler Ülkesinde Devler Savaşı", Yeditepe Yayınevi, Ocak 2007.

[3] Sözkonusu derginin 1918 yılında çıkan dönemin aydınlarının Çanakkale Zaferi hakkındaki görüşlerini, ayrıca savaşa katılan gazilerle yapılmış röportajları içeren “Çanakkale Özel Sayısı” Yeditepe Yayınevi tarafından günümüz Türkçesiyle yeniden yayımlanmıştır. Bkz. “Yeni Mecmua-Çanakkale Özel Sayısı” Hazırlayanlar: Muzaffer Albayrak, Ayhan Özyurt, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2006.

[4](*) Metinde bu ve benzeri ifadeleri okurken eserin kaleme alındığı tarih göz önünde tutulmalıdır.

[5] Şehamet: Zekâ ve akıllılıkla beraber olan yiğitlik, cesaret

[6] Amiral Von Usedom ile Binbaşı Schneider ve Yüzbaşı Serno Beyler o sıralarda müttefiklerimiz olan Alman heyet-i askeriyesine mensuplardı ve teknik hususlarda ordumuzda mütehassıs öğretmen vazifesi görüyorlardı.

[7] Râsıt: Gözleyen.

[8] “Gaulois” zırhlısında muharebeye iştirak edip sonra hâtıralarını yazmış olan Fransız deniz subayı Tabip Yüzbaşı “Laurent Moreau” nun bu husustaki heyecan verici müşahedelerini sırası gelince bu kitapta aynen bulacaksınız.

[9] Dehhaş: Çok dehşetli.

[10] Rahne: Gedik, yarık.

[11] Burada bir hata vardır. Goliath zırhlısı 18 Mart 1915 Deniz harekâtına katılmamıştı. (y.h.n.)

[12] Burada alıntı yapılan İngiliz yazarın görüşü yanlıştır. 18 Mart 1915 saldırısını karşılayan Çanakkale Müstahkem Mevkii birliklerinin komutanı Albay Cevat (Çobanlı) Bey, yardımcısı da Binbaşı Selahaddin (Adil) Bey'di. (y.h.n)

[13] İşkampavya: Harp gemilerinde personel taşımakta kullanılan motorlu büyük filika.

[14] Mezoforte: Orta ağırlıklı ateş.

[15] Pasaparola: Bir askeri birlikte ağızdan ağıza yayılan emir, parola.

[16] Müdavat: Tedavi.

[17] Merakib: Binilecek şeyler.

[18] Şavullamak:Yol vermek.

[19] Paul Shack: Suriye’de de çarpışmış, Faşizme karşı ilgi duymuş bir Fransız yazarı. 1945 yılında Nazilerle işbirliği yaptığı için idam edilmişti. Bu çalışmada kaynak olarak kullanılan kitabı “Marins a la bataille des Dardanelles aux Brumes du Nord (1937) (y.h.n.)

[20] Meftur: Doğal, tabii.

[21] Medhuş : Dehşete uğramış, korkmuş.

[22] Doğrusu, “Erenköy Koyu paralelinde” olacaktır. (h.n)